

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 51

Scranton, Pa., Rugpjūtis (August) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

INTALPA.

Koks-gi tas mūsų tikėjimas? <i>Elena St-aitė</i>	1199—1202
Europos karė ir mes. <i>J. Šliupas</i>	1203—1205
Caras Aleksandras II.....	1205—1207
Evoliucijos Mokslas Paveiksluose. <i>Dennis Hird, M. A.</i>	1208—1212
Šis bei tas iš Chronikos.....	—1212
Jean Leon Jaures.....	—1213
Bibliographija bei Pastabos.....	1213—1216
Notre Dame de Paris. <i>Victor Hugo</i>	1217—1218
Metas inteligentijai susiorganizuoti. <i>Zig. Vitkauskas</i>	1218—1219
Meksika. <i>V. K. R.</i>	1219—1222

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIANDIEN, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai.....	\$4.50
LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan- to 2 tomu	\$3.00
SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įsta- tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdarais	\$2.00
LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai.....	\$6.00
BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K.Rėk.,.....	75c
INKVIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,.....	\$1.25
KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina.....	\$1.00
IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ...	75c
DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šitą Kn. V. Dembskio kningele.....	25c
TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų.....	25c
KAIP MASKOLIJA PERŠEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" pa- piešė Kn. V. Dembskis	10c
KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLI Pie- šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis,	10c
AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIU- GIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis,...	15c
UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys,	15c
MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa- sakotas d-ro J. Šliupo.....	10c
DIEVO PIKTADĖJYSTĖ, parašė Sabastijonas Faure,.....	10c
POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.....	25c
TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĘ!.....	10c
LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J. Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika- gos mieste.....	10c
MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt- metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys.	10c
"ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina	35c
LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS	50c
Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos par. Kl. Jurge- lionis.	10c
PRAŽUVO. vaizdelis, Parašė V. K. Račkauskas. 1911.....	10c

D-RO J. ŠLIUPO PAVEIKSLAS	10c
IŠGANYMAS VARGDIENIO.....	25c
IMTYNĖS VARGUOLIŲ SU BAGOČIAIS.....	10c
LIETUVIAI AR GERAIŠ KELIAIS ZENGIAME PRIEKYN?.....	15c
VIENAKIS	5c
ADOMAS IR JIEVA.....	5c
KOKS PRIVALO BŪTI VAIKŲ AUGINIMAS IR AUKLĖJIMAS, parašė Dr. J. Šliupas.....	25c

Perkūpiams duodame gerą nuosimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams	\$2.00	Europoj ir kitose šalyse:	
„ pusei metu	\$1 0	Metams	: \$2.50
„ pavienis num.	20c	pusei metu	: \$1.25
		pavienis numeris	: 25c

Išsiųsdink šiandien **Tiktai \$1.00 doleris**

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAIČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunųjų rašytojų, kurie duoda mums pradžią grynai literatūros sričiai, kuriu visu pirmiausias tikslas jau nebūtinai žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gaivinimas, tvėrimas pačios dailiosios mūsų raštijos.

Taji dailių poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuviais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

FARMA Pigiai Parsiduoda.

40 akrų žemės, Alabamos valstijoje. Ap linkui Lietuvių farmerių gyvenama. Žiemos nėra, galima sėti ir sodinti 2 kartu ant metų.

Galima pirkti ar žvarbiais ar ant išmokėčių. Rašykite, kas pirkti norite, dėl paaiškinimo jos savininkui po antrašu:

M.J. VAIŠVILAITIS, Box 47, Delray Sta., Detroit, Mich.

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 51

Scranton, Pa., Rugsjūtis (August) mėn. 1914 m.

Tomas V

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Koks-gi tas musu tikejimas?

Skaitydamas "Laisvąją Mintį" patyriau, kad musų idealistai laisvamaniai ištikrųjų eina evoliucijos, kultūros, doros ir mokslo keliais. Taigi aš apsvarsčiusi musų padėjimą Didžiojoje Lietuvoje negaliu nutilti nepasiskundusi musų Amerikos šviesuoliams apie tuos vargus ir užkulisinę inkviziciją, kokia daroma vardan tikėjimo apsišvietusioms vienatoms. Lietuvoje norintiems, savaip manantiems, eiti prie progreso, tai reiškia ką bristi per "krokodilų" kudią. Negalėsiu aš visko gerai nupiešti apie klasistų luomą, aš pasiskųsiu tik apie tą dalį lietuvių, kurie nėra ir nebuvo klasistais. Bet ačiu senesniems veikėjams, kurie iš dalies jau ilsisi kapuose, kurie anuo kartu da prieš 1904 m. veikė kaip literatai ir atgaivintojai kiekvieno lietuvi, tie tai musų nenuilstanti didvyriai neužsiganėdino pašaukimu į kovą už geresnę ateitį vienų tik studentų bei kitos rūšies inteligentų. Dažnai budavo ir musu darbininkams įbrukdavo "Aušros", "Varpo" bei "Ukininko" vieną-kitą numerį. Vaisiai to budavo visai pasekmingi. Liaudyje jie surado savo nenuilstančius darbininkus ir mylėtojus tėvynės. Pirmieji parankiniai platintojai užsieninės literatūros tai buvo amatninkai, daugiausia kaimo ir miestelių siuvėjai, paskui ukininkaičiai ir dar kitoki amatninkai. Šitie antraklesiniai veikėjai nuo savo didvyrių buvo labai mylimi, kaip jų tiesioji ranka. Tie antrieji darbininkai netik išnešiodavo literatūrą, bet ir patys persiėmė tos literatūros dvasia ir daugumas iš jų pradėjo mintyti apie pasauliožvalgą ir kultūrinį darbą savaip. Atsirado iš tarpo liaudies, kad pragarą su velniais laikė vėjo vietoje. Atmenu kartą bažnyčioje Sk. vienas kuningas šaukė su tragedišku balsu velnius, dervą ir žemę, kuri štai štai skirsis ir išleis sicos ugnis dėlei pasmerkimo nuodėmingų parapijonų, kurie neklauso šventos bažnyčios. Žmoneliai supuolė ant kelių, kai-kurios moteris pradėjo bliauti, tartum paskutinio teismo dienoje, kame Kristus buk nuvarys prakeiktuosius į amžiną ugnį. Kas-

gi galėjo išsilaikyti neverkęs tos apgailėtinos minios, kuri hypnotiškai pavergta fantastiškais pragaro išradimais? Rodos ir didelis philosophas riestų kelius priklaupimui prieš ketur-klasį "absoliutą" arba tylomis nenorėtų pasirodyti miniai savo netikyste. Bet ir čia išvydome vieną liuosą nuo hypnozo: buvo tai kaimo siuvėjas M. V., skaitytojas ir platintojas "Varpo". Kadangi buvo jau 1902 metai, tai M. V., turinčiam tuokart apie trisdešimt metų, nesunku buvo su "Varpo" pagelba nustatyti sau pasauliožvalgą ir prieš tuščias tragijas išsilaikyti visai ramiai. Išėjus iš bažnyčios daugumas skersai žiūrėjo į Miką, nebijantį pragaro ir dievo. Pasileidėlis! burbė moterys, neverkia dabar už nuodėmes šiame pasaulyje, verks ir grieš dantimis aname pasaulyje, kada jo sielą archangėlas Mykolas padės ant svarstyklų. Kristus pasakys: "eik prakeiktas į amžiną ugnį." Mikas tuokart pas mus siuvo. Taigi reikėjo su juo kaip atvažiavome taip ir parvažiuoti namo. Buvome mes su Miku keturiose, tėtė, mama ir aš. Atvažiavome labai linksmi, bet parvažiuojant tėtė tylėjo ir kėravojo arklius. Bet mama vis kalbėjo apie pamokslą ir kaip tik nebyrėjo ašaros iš akių priminus apie pragarą, kaip ten turės spirgėti "griešninkai". Visa jos kalba buvo atkreipta prie Miko, nes jai pasakė, kad tragijos laike jų kriaučius nė kelių nesulenke. "Aš, dėdiene, netikiu į pragarą!"—atsakė Mikas. "Tai tu, vaikel, ir į Dievą netiki? ir ką kuningas sako netiki?" "Žinoma, kad netikiu!"—atrėžė Mikas. "Tai, vage, draša tavo, Mikuti!"—lėtai prabilo tėvas, arklius prilaukęs. "Žinai, dėde, kad kuningai jau perdaug su tuo savo pragaru. Rodos, kad mes koki baisūs nusidėjėliai? Vargstame ant šio pasaulio, mušamės, kankinamės už duonos kąsnį, persekioja mus iš visų pusių, štai net maldakningės nėra kur gaut. Ana Juozą Sakalauską ant trijų metų į Maskoliją išvarė už kningas. Maskoliai mus spaudžia, neduoda raštų, kningų. Kunigai su tuo savo pragaru, kaip pasiutę, rėkia, nors imk ir pasikark." "Nuodėmė, Mikuti, taip sakyti, nes žinai, kad pasikorėliai stačiai eina į pragarą." "O aš kaip numir-

siu, tai žinai, dėdiene, pats ant velnių jodysiu. „Aš „kriaučius“, aš juos apdraskysiu ir jiems gėda bus eiti „dušias“ gaudyti po „svietą“, turės manęs prašyti sulopyti jiems švarkus. Bet aš tol jiems nelopysiu, koliai jie prižadės manęs neklindyti.“ „O jeigu dangus nuo tavęs bus uždarytas?“ „Tai kokia čia bėda?! Ar man negalima bus čia savo tėvynėje vaidinties tarp gėlių darželiuose, tarp žaliuojančių pievų arba po girias?“ „Vaikyti! vaikyti!“—atsidusus pasakė motina. Ir priėjo visi prie to, kad nėra ko ginčyties apie tai, kas yra neišku.

Nors su baime, bet visgi Miko žodžiai man labai patiko. Aš buvau dar tik kokios keturiolikos metų mergaitė, prieš mane stovėjo gyvenimas, apie mirtį ir dievo teismą aš visai nenorėjau svajoti ir Mikas atrado manyje tikrą savo draugę. Aš tuokart skaičiau beveik sudėstydamą žodžius, nes tėvas buvo kiek pramokinęs ant maldakningės. Mikas davė man „Aušros“ vieną numerį, bet aš ten nieko negalėjau paskaityti ir suprasti. Vienok troškau vis daugiau žinoti apie tuos raštus, kuriuos turėjo Mikas. Ateinantį nedėdienį išgirdome kuningą griaujantį ant „kriaučių“ ir „šiaučių“ prakeikimus; visas pamokslas buvo pašvestas apkainavimui tų ištvirkėlių, kurie bažnyčioje stovi kaip stulpai net tada, kad visi klupi ir šaukiasi pas dievą už savo nuodėmes. Maniau, kad iššauks Miką po vardu, nes beveik jam ir buvo metama visos nedorybės. Mat moterys—davatkos tuoj pranešė, kad tas tai neklaupė net tokiam laike, kuomet rodos ir žemė turėtų sudrebėti. Buvo tai pradžia laisvaminių atsiradimo Lietuvoje iš tarpo liaudies. Miko įtekmė augo tarp jaunuomenės. Aš dėlei jo pastangų pradėjau lavinties skaityme. Jis man davė burtų kuingelę, kuri mums tarnavo linksmam praleidimui laiko ir verste vertė skaityti, kad sužinotum nuspėjimus. Nuo tos perėjau iki „Varpui“ ir „Ukininkui“, „Tėvynės Sargui“ ir tt. Atgavus spaudą 1904 m. ir mūsų darbininkų luomas turėjo prisiruošusius veikėjus, net ir laisvai manančius, vienok su kunigija niekas beveik dar nekovojo. Laisvamanybė pasirodė tarp darbininkų tik pasirodžius „Naujajai Gadynei“ 1906 m. Ir čia pirmutiniai iš darbininkų susikirto—amatninkai, kurie beveik akstinu gerklėje yra Lietuvos klerikalams. Mat ir čia jie kaip ir pirma susidurė su šviesuomene bei studentija, vadinamais „pirmieiviais“, kurie vienintėliai ir yra progreso ir pirmyneigos skelbėjai. Tie klasistai visados tai rubus tai batus užsisako pas savuosius amatninkus, išlavina juos laisvai manyti ir turi savo idėjų stiprius ramsčius. Kuningija, kaip silpnos mokslo jiegos turėdami, su inteligentais negali kovoti ir visur skaitosi su jais. Bet prieš susipratusius darbininkus tai pastaruoju laiku net tikinčiųjų huliganų eiles pradėjo tvirti, kad progai atsitikus spēka galėtų savo pragarišką autoritą palaikyti liaudėje.

Daroma viskas vardan tikėjimo. Paskutinis veikimas yra jau toks fanatiškas ir bemeiliškas, kad net kocktu ir pamanyti. Pavyzdžiui, paimkite tik Kauniškės „Vienybės“ numerius. Ten atrasite atsakymus „Liet. Žin.“ ir „Liet. Ukin.“ Tuoj suprasite, su koku įnirtimu tie dievo tarnai kritikuoja savo priešus pirmieivius. Kad dar liaudyje palaikyti griuvančią savo autoritą, tai jie vardan savo tikėjimo šmeižia Portugalus, dalį Belgų, Prancuzus ir kitas tautas. Mat vardan savo romiškos tikybos, kad daugiau sukelti pykčio ir neapikantos prieš apšviestusius brolius ima pavyzdį nuo tų tautų, apie kurias tamsūs lietuviai visai jokio supratimo neturi. Mat nepadoru savo pirmieiviams užmesti, kad jie išvarė geriausį karalių, nes ir tamsūs žmonės žino, kad—Lietuviai neturi savo lietuviško karaliaus. Pirmieivių laisvaminių darbai liaudžiai darosi vis aiškesni ir aiškesni. Pavyzdžiui, Panevėžyje susitvėrė ukininkų draugija, kuri įstatuose apsiribavo, kad negalėtų veikti kuningai, kaip patys nedirbanti žemės. Draugijai stebėtinai klojasi, nes rupinasi vien gerove ir kultura neminėdami visai tikėjimo bei luomų neapykantos.

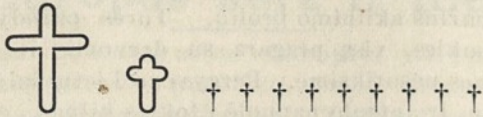
Tamė pačiame mieste Panevėžyje yra Draugija Darbininkų šv. Juozapo, kame tikėjimas su visais pragariais skelbiamas pilnoje prasmėje; susirinkimai tartum apmirę atsibuna, o liežuviavimai, skundai, rašinėjimai paškvilių, bedieviavimai nepasibaigia. Laikraščiai be „Rygos Garso“ kito neleidžia skaityti. Vyrai darbininkai laikas nuo laiko atsimeta. Vienas, kuris jau keli metai kaip nariu, aiškiai pasakė, kad mūsų draugija visai neprogresuoja, apart tos nelaimingos susirgus pašelpos, daugiau nič-nieko neturime. Vardan tikėjimo negalėjome savo draugijoje nė elementarinių žinių apie pasauliožvalgą bei ekonomiją sužinoti. Mes katalikai! mes katalikai ir katalikai! daugiau nieko. Nariai, dauguma moterys, kurios eina visados prieš savo vyrus, nors anie ir geriausiai ką sumanytų. Toks tikėjimas ištikrųjų yra baisus, kuris viską, net ir pačią žmogaus sielą, mintį nori pavergti net ir tada, kada dagyvenome iki XX amžiaus. Panevėžio ukininkai, atsikratę dvasios slogučių, patys vieni eina šuoliais prie progreso, o Juozapininkai su tikėjimo vadovais priešakyje grįžta į viduramžį, uždegti neapykanta prieš savo artumą, prieš apšviestusius brolius.

Pavyzdžiui privesiu vieną anonimišką laišką, kuris rašytas „Saulės“ mokyklos mokinės ir drauge Juozapietės, vienam darbininkui laisvų pažiūrų.

Gerbiamas antikristo apaštale!

Jeigu tu lankais ant draugijos susirinkimų, tai tu daugiau nesilankyk, nėra ne syki mes tau rodėm kumsčius: bet tu vis ateini. Tu save visur rodai geru žmogum, bet tu esi tik grabas pabaltintas, iš kurio vidaus dvokia. Tu nesilankyk susirinkimuosna, nes mes tau suduosime su prakeikta kumsčia; tu nešmeiši draugijos.

Parašai toki:

Reiškia, didelis kryžius—tai valdybos narė p. Sikorskaitė, palei tą mažesnis, tai kurį rašė p. Funkaitė, abidvi saulės mokinės; kiti devyni kryžiai—tai nariai šv. Juozapo draugijos. Argi tikėjimas toks yra tikęs, kurio nariai net huliganiškiems užmanymams visgi vartoja kryžių? Keno gi čia toks dailus mokslas? O, net gėda mums prisipažinti, kad tai mūsų lietuvių katalikiškų kuningų... Pavyzdžiui paimkime nors tas skerdynės žydų arba tarp savęs pjaustymąsi peiliais. Iš kurgi išdygo tokia neapykanta prieš savo artumą pas tuos pačius lietuvius, kurie budami stabmeldžiais nežudydavo niekadus nuginkluoto kryževio, priimdavo drauge tokius su svečiais? Dabar krikščionis lietuviui dažnai praeiviui nenori nė vandenio duoti atsigeriti. Žydų skerdynės beveik kiekviename miestelyje atsitiko. Vestuvės tankiausia su kraujo praliejimais. Atlaidai taipgi. Ir štai mušeikos, visi geri katalikai, visi *tikinti*. Čia aišku, kad tą huliganiją sutvėrė katalikystė bei jos mokytojai kuningai. Dievas jų niekadus nebuvo kitokiu, kaip tik “pogromščiku”—baudėju, kurs tik baudžia visus dervomis siero, ugnimi pragaro, perkunijomis ir kitomis pabuklėmis. Laimės žmogus neturi delei tamsumo arba kitokio kokio nepriteklaus: štai jam karves užraganijo, kiaules užnuodijo. Vis dievas kaltas, dievas jiems taip davė, prisuntė raganius ar kitas nelaimes ir už nuodėmes baudžia. Iš neatsargumo namai sudegė, vėl dievas jo tai padarė. Liuosasis nuo tokių dievo bausmių farizėjiškai džiaugiasi, kad ant jo dievas malonus. Nukentėjęsis iš pavydo ima anam keršyti, neapkėsti ano, kaip tas Kainas Abelio. Pirma dar neša ant mišių, kad savo dievą kiek apraminus per jo tarpininką kunigą. Bet ir čia savo mulkystėje arba nepasisekimuose jo dievas pasilieka negirdįs. tarpininko kuningo balsas bei žodis neišsikunija. Žmogelis užsidega da didesniu pavydu ir lieka tokiu beširdžiu kaip jo dievas, kurį jis pažino per kuningo, bei “Peklos” su “Gar. su” rekomendaciją. Dėlko gi jam nekeršyti savo artumui, kada jis daugiau nieko negirdėjo nuo savo mokytojų, kaip tik kerštą ir kerštingąjį dievą, velnius ir pragarą? Jeigu kartais girdėdavo, kad reikia daryti geri darbai, kad tas bausis dievas susimylėtų ant jo po mirčiai, tai pirmas paliepimas budavo duoti rublines ant mišių arba ant “apieros” varguoliams. Tokia atgaila tankiai buna visai neprieinama, bet tik turtingiems. O nustojus išganymo delei nepriteklaus, delko nevirsti huliganu? nėra vis tiek nėra pinigų, nebus ir išganymo. Pavyzdžiui privesiu tikrą atsitikimą Suvalkų rėdyboje, Garliavos parapijoje apie 1886 m. Kumai atvežė kudikį prie krikšto ir neturėjo pinigų. Kuningas juos išbarė ir

išvarė, be pinigų, sako, nėra krikšto ir išganymo nėra. Kudikį reikėjo nešti namo be krikšto, kuris kelyje ir mirė. Ar tai tikėjimas? Žodžiuose kartais vienas kitas kuningas kalba apie meilę artymo, bet praktikoje visai neparodo, kad būtų meilė artymo ir teisingumas. Bažnyčios pinigus eikvoja saviems tikslams, darbininkus bei tarnus daugiausia skriaudžia, neužmoka, nusuka uždirbtus skatikus ir tt. Dėlko gi nesekti savo vadovų, kurie vienintėliais mūsų švietėjais buvo beveik penkis amžius? Jie savo pastangas pamatę ant žmonių, pradėjo rėkti, kad jūs nedarykite, ką mes darome, bet klausykite, ką mes sakome. O “kulpa mea”. Net patys pradėjo bjaurėtis savo darbais. Nėra pas mus meilės artymo ir dėlto, kad jaunoji karta gimsta visai be meilės tėvų, gimsta tik gamtužės traukiami, nes visai nenorom pačių gimdytojų. Šeimynos suardytos delei pažiūrų. Vyrai jieško naujų kelių prie gyvenimo, skaito laikraščius, moterys merdi fanatizme ir vis dar taip kaip ir buvo užhypnotizuotos atkaklumu. Kur nėra kuningų draugijose, ten moterų beveik nepamatysi, kuningiškose draugijose visados dusyk daugiau moterų. Pavyzdžiui “Žibutė” negalėjo eiti net kaipo priedas prie “Liet. Ukin.” Taigi iš pusantro milijono moterų nebuvo nė šimto skaitytojų, kurios būtų palaikę savo lapelį. Kokio vaisiaus galima laukti iš tokių motinų, kurios pačios dega artymo n’apykanta? Kuo tokia motina gali gvarantuoti, kad jos sunus nebus tikintis huliganas? Pavyzdžiui paimkime išpažintį ausinę. Kokia vertė turi ta bažnyčios dogma? Ar tai ne priemonė padėti piktadarystėms plėtoties? Štai tau pavogė arklį. Tau padarė didžiausią blėdį. Vagis liko nesugautas. Vagis kaipo žmogus, ji graužia sąžinė už nuoskriaudą savo artymo. Kad nurimus, eina išpažintin ir ką jūs matot? Kuningas jam užduoda poterius už tavo arklį. Jo nuodėmė, kaip jie sako, nuėjo į jurių gelmes, ir jis prieš dievą teisus, o tu raudok sau. Nė vienas vagis tau nesugražino arklio, nė vienas padegėjas tau neatstatė namų,—o jie visi išrišti ir liوسي, tik tu vienas raudi. Dėlko jiems vėl nedaryti tokių pat piktadarystėjų, jeigu jis vėl bus išrištas ir ant galo per dievo tarpininką kunigą nueis į dangų. Ar čia tikėjimas? Pavyzdžiui, Panevėžio parapijoje viena moteriškė pavogė nuo kitos kamašius, ir štai nukentėjusioji pamatė, kad ta su jos kamašiais “spaviedajosi” bažnyčioje. Nudžiugo vargšė manydama, kad po išpažinties atneš jai tuos kamašius, nes kaipgi? juk ji pasisakys, kad pavogė? Bet vėl tuoj kuningas jai atleido ir ji gali vėl vogti.

Vėl sugrįžšime prie draugijų. Pavyzdžiui paminėsim Panevėžio, Kauno guber. “Blaivybės” draugijos skyrių, kuriame nuo 1911 iki 1913 metų pirmininkavo kun. Lumbis. Draugija labai pradėjo veikti, buvo joje keli susipratę darbininkai, kurie atlikdavo visus sunkesnius darbus, kaip va: vakarų statymą, rengiamus lošimus ir tt. Kun. Lumbis per susirinkimus beveik vie-

nas viską atkalbėdavo. Prkalbos daugiausia būdavo paimtos iš "Vienybės" apie niekinimą pirmievių, šmeižimą Portugaliečių, pasmerkimu Ferrer'o ir keikimu masonų. Susipratę darbininkai ir inteligentai visai prasišalino iš tos draugijos, su jais ir veikimas užmigo, už tai liko suorganizuoti tikintieji huliganai. Turi net savo vadą p. Ražanskį, kuris visados šventadieniais sukinaisi apie bažnyčią, kišeniuis "Vienybės" prisikišęs ir vis prieidamas tai prie vieno, tai prie kito, labjusia prie merginų, kalbina prie kokio ten veikimo ir niekina pirmieviuis bei visą, kas yra apšvieta, prakilnumas bei gerovė. Tas jaunikaitis taip yra užžavėtas prakalbo mis kun. Lumbio, kad rodos kerštas taip ir verda jo akyse, stengiasi visados savo balsą mainyti, kalbėti prakilniai. Bet jo huliganiška mintimi ir patys katalikai piktinasi. O kiek visoje Lietuvoje yra tikinčiųjų huliganų—mušeikų, kurie elgiasi visai nežmoniškai ir drauge yra "Vienybės" skaitytojais? Ką mano pasiekti mūsų romiški šeimynų griovėjai, sunku suprasti.

Jie tik rėkia ant bedievių ir daro tą savo priešams, ką tik gali padaryti. Jeigu skaito jiems netinkamus raštus klasistai, tai prie tų ne taip kabinasi. Bet jeigu koks amatninkas arba darbininkas nori šviesties, tai jau sveikas prapuolei. Pavyzdžiui privesiu vieną gana išsilavinusį siuvėją Panevėžyje, Kauno gub., kuris netik skaito visokius raštus, bet ir pats yra jau nemažai parašęs į laikraščius straipsnių bei korespondencijų. Visokiame kulturiniame darbe jis veikia. Net valdžia buvo prisikabinus už raštus prie jo. Ir ką jūs manote? Kuningai su savo sėbrais visai jam gyventi neduoda, vien dėl to, kad jis gyvena savo protu ir nepasiduoda jų absoliutizmui. Darbininkus ir mokinius nuo jo atkalbinėja, siunčia amatų mokyties pas tokius, kurie patys apie amatą neturi jokio supratimo, jeib tik anam užkenkti. Katalikes buržuazes visas suagitavo, kad jam neduotų darbo. Net ir vaikų ant buto neprileidžia laikyti. Kuningas Milvydas tuoj rašo tėvams bei globėjams, kad tuose namuose nelaikytų, grėsia kvotimais ir tt.

Ar-gi tai tikėjimas?

Sąlygos mūsų susipratusių darbininkų apverktinos. Intelligentų mažai tokių turime, kurie mus užtartų. Ėsame gaujos tikinčiųjų apstoti, kurie visuomet gali mums peilį išmeigti į pašonę, nes jiems tas už garbę. Bet mes neliustame vien dėl to, kad mokame skolas savo tėvynės ir kaip nors išsisukame nuo ortodoksų absoliutizmo. Mūsų tikslas ne rėksmu, ne peiliu vykinti savo idėas, bet pavyzdžiu ir pavyzdingu gyvenimu. Mūsų Dievas—tai meilė ir prakilnumas, o mūsų tikėjimas tai pirmyneiga.

Jeigu tikinti Romiški huliganai ir praliėtų mūsų kraują vardan mūsų įsitikinimų, tai mes visai neliustame, nes greičiau atžalos stipresnės užaugs ir sutvirtės, o sutvirtėję pareikalaus atiduoti sąskaitą nuo Romiš-

kųjų tėvynės ēdikų. Pareikalaus atsimokėti už visus penkis amžius aklavimo brolių. Turės parodyti visas savo pabukles, visą pragarą su dervomis ir velniais. Kitaip mes nesutiksime. Pergyveno Lietuviai tukstančius metų, ir antgalo papuolė į tokias kilpas, gavo tokią bjaurų dievą, kuris beveik visus, išskyrus kunigus ir davatkas, suspirgino po mirčiai pragare, atėmė iš lietuvių karingumą, drąsą, apleido svetimtaučiais ir ant galo norėjo gyvai palaidoti. Mat katalikų tikėjimas garbina tik mirtį, o prakeikia gyvenimą. Taip buvo priuošę lietuviuis dėl anų pasaulių, kur ten randasi už dausų, kad net vardą buvo beištriną iš historijos lapų. Civilizuotos tautos jau buvo begiedą amžinas atminimas kadaise buvusiems lietuviams, kaip kad Maurams bei Trojėnams... Puiki Romos politika! Ir dar nori, kad mes ilgiau tikėtume tokiam tikėjimui! Jeigu dar šiądien tamsuoliai ir tiki, tai vistiek neturi išlikti ilgai niui toks tikėjimas. Jeigu pirklys nusiperka kokią nors prekę ir neša ant jos nuostolį, jis daugiau tos nebepirks. Jeigu ukininkas pasės kokius du metu į tą pačią dirvą kviečius ir pamatys, kad jie neauga, jis ten daugiau nesės. Kaipgi tad Lietuva gali į tą ilgiau tikėti, kas ją pražudė, kas jos dvasią nuslopino, kas sulenkino?

Ar galima ilgiau juokinti civilizuotąjį pasaulį su savo nekulturiškais prietarais? Lietuva tą tikėjimą skolino nuo Lenkų. Taigi ir skolą jiems galima pilnai sugrąžinti. Palukius jau jie seniai atsiėmė. Gavo jie iš Lietuvos Mickevyčių, Moniušką, Kraševskį, Skargą, Syrokomlę, Bernatavyčių. Rodos, užtenka. Lietuvai dabar reikia savaimi rupinties. Reikia mesti snaudulį iš vakarų, o šaukti genijų iš rytų bei iš užmario. Jeigu mes dar ilgiau tikėsime Romos pragaištingiems prietarais, tai negreit mus pasieks civilizacija ir kultura.

Taigi vietoje bijoti pragaro ir velnių bei popiežiaus, imkimėsi už mokslo ir evoliucijos! Vietoj statyti bažnyčias dievui pogromščikui, statykime mokyklas, universitates, ir ten pašaukime mokslo ir meilės dievą, kuris išmokys mus mylėti artymą, sunaudoti žemės turtus ir oro jėgas. Tas dievas neužmigdys mus daugiau kaip kad užmigdė katalikų dievas.

Elena St. aitė.

Europos kare ir mes.

Jeigu viso svieto akys nukreiptos yra į didę Europos karę, kuri vos prasidėjo, tuomi labiausiai mes į ją žiurime su drebančia širdžia. Viena, Lietuva—kaip tikėtis galime—taps kovaviete tarpe Vokiečių ir Maskolių, ir jos padėjimas bus apverktinas, nėra kaimai ir miesteliai nueis su dumais, o gyventojai ar išsiblaškęs ar kris nuo atsijodžiusių kaimynų, ar, galiausiai, nuo giltinės dėlei bado ir visokių užsikrečiamųjų ligų. Antra, nuo to, kokia bus karės pabaiga, kas ir kaip pasiliks pergalėtoju, priguli tolesnis Lietuvos tautos likimas ir plėtojimas.

Kad supratus išnašumą šitos visaeuropėjinės kares, reikia pažvelgti į priežastis, kurios ją uždegė. Musų išmone, yra trys labai svarbios priežastys: tautybės atbudimas, minių susipratimas, ir tulų valdymierų išgalėjimas bei įsivyravimas.

Joks amžius tiek neprisidėjo prie tautybės atsigavėlėjimo, kaip XIX-tas. Bėgyje pereitojo metašimėio matome tulas tautas įgyjant laisvę ir savarankiškumą, kaip va: Graikai ir Belgai 1830 m., Rumėnai, Bulgarijai ir Serbai 1878 m., vėliau Norvegai atsiskyrė nuo Švedijos, ir galiausiai Albanai iškilo po musų akių. Kitos tautos, nors neturi atskiros valdžios, tačiau gyvenime lošia didelę rolę, taip Vengrai ir Čechai Austrijoje, Finai (Suomiai) Maskolijoje, Airiai Britanijoje. Šveicarai jau nuo tryliktojo metašimėio moka ginti savo ruožų liuosybę. Liekti dar daug kitų tautų ir tautelių, kurios pavergtos esti, bet vergystės jungą atjaučia ir rupinasi, kaip įgalėdamos, prisirengti prie laisvės, nėra ateityje turės saulutę paspūsti ir į jų langą. Be Rusinų ir Lenkų, kurių skaičiai yra dideli ir kurių tautiška sąmonė yra kiltoka, be Baltarusių ir Ėstų, ir daugybės tautelių Kaukaze, ir mes Lietuviai bei Latviai, lyg gervė ištroškusi vandens-vasaros kaitrose, neseniai akis prasitrynę, pageidaujame spindulių šviesos, kuri nėra gainama atsiekti be laisvės tautos. Nors nedidelis skaičius yra musų ir nors dar daugumai svajone išrodo musų troškimas lietuviškai latviškos respublikos, vienok dabartinės aplinkybės ir neįtikinčiosius į geresnę ateitį turėtų paskatinti prie vienybės, prie darbo.

Šiadykstėms viešpatijų valdžioms tokios tautų ir tautelių pastangos atsiliuosuoti nuo jų ir ir gyventi savarankiškai, nėra paslaptimi. Todėl Vokiečiai persekiojo Danus, Alzatėnus, Lenkus ir Prusų Lietuvius; todėl Austro-Vengrija slėgė Rusinus, Chorvatus, Slovakus, Čechus ir tt; todėl Maskolija migdė ir engė Rusinus, Baltarusius, Latvius ir Lietuvius, ir kitus. Ir pabudimas tautų dvasės, kylimas tautiškojo upo, neramino valdymierus, painiojo jų planus, ir suteikė vieną iš priežasčių taip pasibaisėtinos karės, kokią dabar matome įvykus. Per karę—mano valdymierai—bus galima nuslopinti tautų ir tautelių laisvės troškulys!—

Po didejai Prancuzų revolucijai 1789 m., kuri paskelbė dėsnius laisvės, lygybės ir brolybės, tie principai pasklido po Europą, ir veikiai ten dingo baudžiamos. Ant nelaimės, speigos ir neapsižiūrėjimas Napoleono I, Prancuzų ciesaiaus, sunaikino jo armiją, išiveržusią į Maskoliją, ir Maskolijoje užsiliko senas despotizmas ir baudžiamos paarsėjo, ir liaudis, susirietusi iš priespaudos ir vargo, nors grumzdė ir pyko, turėjo ponų ir kuningų jungą kantriai nešti iki 1861 m.

Baudžiamų nelikus, pramonijai ėmus klestėti, atsiradus mokykloms, kur vargšų vaikučiai šiek-tiek šviesybės įgyti galėjo, iš lėto miestuose dirbančioji klasė ėmė susiprasti ir sav tiesų, polytiškų ir socialių ir ekonominių, jieškoti. Laikas nuo laiko kilo revolucijos, tai Paryžiuje, tai Berlyne, tai Viennoje, tai net Peterburge. Pasikėsinimai ant valdymierų įėjo madon. Susitvėrė didelės amatininkų draugijos, išdygo galiausiai socialistų partija. Šale to viso plintant mokslui, seni prietariai nyko, kunigija nebeuko atspirties, bažnyčiai ir krikščionybei pavojus griuvimo pažiūrėjo į akis. Pats popiežius nebekeš svietiškos galybės, tapo Vatikano kaliniu. Sudrebėjo valdymierai... Kas bus? Ar jau karaliams ir kuningaikščiams, baronams ir grovams, vyskupams ir kuningams be jokios garbės nugarinėti į užuomarštį? Viena tik viltis liko: pastumėti liaudį į išsižudymą; tegul vargšai vieni kitus išpjauja, o tuomet dings ir gaivalai revolucijiskieji! Kam kultura ir civilizacija ir mokslas reikalingi, jeib tik ponai ir kuningai išneštų savo suberbėjusį nuo liuono ir syphilio kailį! Štai turime antrąją karės priežastį. Senas Niebuhr bijojosi, kad minių revolucija nušluos civilizaciją į jures... Pasiklydo: tą barbarišką darbą atlieka valdymierai, ponai ir kuningija...—

Po Berlyno kongresui (1878 m.), Bismarkis stengėsi Vokietijos didybę užlaikyti ir todėl jis užmanė aliansą, susidedantį iš Vokietijos, Austro-Vengrijos. Bijodamas, kad nesusidėtų su Prancuzija, jis patraukė savępi ir Italiją, kuri įsitaisys laivynę Tarpžeminėje jurėje. Aliansas įvyko 1882 m. ir sutarta pasiduoti vienas kitam pagelbą, jeigu kuri-nors iš tų viešpatijų taptų užklupta. Kadangi Italija už savo prisidėjimą nieko nebuvo laimėjusi, tai 1911 m. leista jai buvo užkariauti Tripolį Afrikoje.

Nors alianso siekiu buvęs, ėsą, sątaikos palaikymas, Bismarkis nepasitikėjo jo drutumu, ir štai 1884 m. jis įsteigia trijų ciesaių sutartį (Dreikeiserbund'ą), Vokietijos, Austro-Vengrijos ir Rossijos, kad vienam iš jų karėn patekus, kiti pasiliks neutrališkais. Toji sutartis 1890 m. nebetapo atnaujinta.

Maskolijos reikalai patraukė ją prie Prancuzijos, ir 1902 m. išgirstame, kad šitiedvi šali prisidėjo viena kitai gelbėti, prisidėjus kariauti (defenzyvė ir offenzyvė sutartis). Anglijos karalius Edvardas nepoiligam susidraugino su Prancuzų respublika.

Bismarkis kruptelėjo, ir—nors per vėlai—jis troško izoliuoti Prancuziją: jis pasisiulė tarp Anglijos ir Rossijos tarpininkauti rytuose. Bet Anglija susiderino su Prancuzija, ir užtai anoji įgyjo liuosas rankas Aigypte, o šitoji—Morokkoje. Dar 1907 m. Anglija susitaikė ir su Rossija dalykuose Persijos. Mat, toms trims viešpatijoms grėsė pavojus nuo alianso, ir todėl palengva išdygo jų tarpe sutartis, vadinama *Entente*.

Ir toks susitarimas naudingas buvo. Kaip žinome, 1904 m. kilus russo-japoniškajai karei. Roždestvenskis šaudė į anglų žvėjus iš miesto Hull Šiaurinėje jurėje; vienok Prancuzijai išikišus, nesugriuvo geri prietikiai tarp caro ir Anglijos. Arba vėl: kovo mėn. 1905 m. kaizeris išlaipino savo kareivius Tangier'e, ir grėsė kare Prancuzams; bet čion Anglija išimaišė, ir viskas užsibaigė konferencija Algeiras'e. Taipgi Agadiro nelemtas atsitikimas 1911 m. nesudrumzdė Europos vandens.

Bet Italijos iškila keblus padėjimas; liaudis nekenčia vokiečių ir Austrų! o Angliją vis mini už pagelbą, suteiktą Italijai jos kovose už laisvę ir vienybę! Italijos gi valdžia dar gruodyje 1913 m. panaujino savo priguļėjimą prie alianso, nē nepasiliuosavusi nuo maišymosi į Vokiečių karę su Anglija ar Prancuzija, arba į Austrijos kares su Balkanų valstybėmis. Gavo už tai ir atlyginimą: karė su Turkais 1911 m. nepasiekė Adriatiškės jurės, ir neseniai Italija drauge su Austrija dalyvavo Albanijos sutvarkyme. Bet tik dėl Ententės išikišimo Balkanų karėje valstijėlės netapo apgrobtos savo pergālės vaisių; tik Serbija neįgyjo sau pageidaujamo uosto prie Adriatiškės jurės, prisibaimyjant, idant to ir Austrija nereikalautų.

Dar aliansas sutarė su Entente ir kituose dalykuose, nēsa rupinosi sutaisyti reikalus Anglijos ir Vokietijos naujokynėse Afrikos, o ir Turkiją lenkė viso svieto pirklybos ir pramonės labui.

Taip tad užlaikoma buvo santaika, nors ir nepasitikėjimas vieni kitais ir juoda skaugė augo. Ginklavimasi ėjo nuolatos didyn. 1905 m. Anglija pasistatė pirmą drednautą (dreadnought). Argi Vokietija atsiliks? Na, ir prasidėjo begalinės lenktynės, laivynai ir armijos ėjo vis didyn ir didyn. Vokietijos socialdemokratų pakėlė balsą už ginklavimosi apribojimą. Įvyko net kongresai, reikalaujanti nusiginklavimo valstybių. Caro sukviesta pirmoji Haagos santaikos konferencija linkėjo, kad vyriausybės šitą klausimą patyrinėtų. Vienok Vokietijos kancleris parlamente 1911 m. tikrino, kad šiandien kares iššaukia ne vyriausybės, bet žmonių neapsikentimai, pressos agitacija, valdžia-gi nē formulos nerandanti santaikos išlaikymui ar nusiginklavimui; kas, gird', turės kortrolę? juk tarptautiškos arbitracijos suderybos su tarptautišku teismabučiu (areopagu)—tai tik gryna svajonė! Tad, ėsa, silpnieji ir pasilieka grobiu tų, kurie stiprus ir yra prisirengę į karę... Neįstabu, kad 1912 m. Vokietijai paskyrus 162½ milijonu

dolerių karės reikalams, Prancuzija taipgi neatsiliko ir paskyrė 125 milijonus, o Anglija 100 milijonų. Oras Europos buvo suplėkęs nuo pykesties, nepasitikėjimo ir neapsikentimo. Ką čion galėjo gelbėti santaikos draugijos, nors jos ir visur dauginosi? Reikėjo tik kibirkštėlės, kad kultų didelis gaisras.

Ir tą kibirkštėlę iškėlė Serbai—suokalbininkai, kurie norėjo Austrijai atsikeršyti už jos užgrobimą Bosnios ir Hercegovinos: krito Austrijos sosto įpėdinis Pranas Ferdinandas, ir į mėnesį laiko užsižiebė visaeuropėjiškoji karė.

Trumpai čion išdėsčiau svarbiausias tos karės priežastis, ir norėčiau, kad skaitytojas giliai pamintytų, ką jos ženklina, nēsa neabejoju, kad tuomet atsidarys prieš jį ateitis Europos, rasi, naujame rube, ir jis nesistebės, jeigu ažuot šiadykščių valstybių atsiras Suvienytosios Respublikos Europos!

Palaiminta buk žemė Washington'o, Paine'o, Lincoln'o! Čion susirinko—lyg gamtos likimu stumiami—Lietuviai iš Didėsės ir Mažosios Lietuvos... Čion šiandien randame jaunų žmonių—merginų ir vaikinų, jaunų šeimynų, kurioms lemta yra užgyvendinti nupustytus plotus tėvų žemės...

Bet ar susipratę yra tie mūsų tautiečiai? Vieni renigia klioštorius, vyriškus ir moteriškus, ir tie eina artynlink išnaikinimo tautos. Kiti—o, kaip tai skaudu,—skelbia internacionalizmą, nors Vokiečiai, Belgai, Prancuzai, Maskoliai, Austrai—tokio internacionalizmo nepripažįsta! Gi tautų sunęs eina kariautų už tautos gyvatą... Dar kiti sako, kad jiems tėvynės likimas nieko neženklina, jie juokiasi iš tėvynainių pasišventimo, vadina donkišotais ar, sako, visa žemė ėsanti šventa, kur jie gyvena, ir kad jie dergią atsišaukimą savų brolių...

Ant to mes atsakyti galime, kad ir gyvuliai gina savo lizdą. Jeigu Lietuviai ant tiek ištautėjo, kad jiems nerupi likimas tėvų ir motynų, seserų ir brolių, tad teisingai priklauso jiems išnykimo ženklas. Tad gėdykiesi, Lietuvi, savo vardu kalbėti ir savo gimtinę minėti. Buvai vergu, pasilikk juomi ir mirk! ir tegul tave pamena ateinančios gentkartės kaipo dvasės romytinį, žmogų be rytojaus, žmogų, kurs pasigėręs ir savo artimą pagabus ėsi užmušti, bet nesugebi apginti savo, savo šalies liuosybę! Jeigu mes taip žemai nupuolę ėsime, tai ir pareina laikas, kad išnyktumėme nuo žemės paviršio kaipo Lietuviai, ir kad liktumėme mėšlu dėl ateinančių kartų kitų žmogaus veislių, kurios bus išmintingesnės už mus. Tai yra paliudijimas kovos už buvį: kas sugabesnis, tas išliks, o kas yra sugleimėjęs ir supuęs, tas dingti turi!

Ar-gi jau visa Lietuvių tauta supuvusi yra?

Nuo kuningų mes gero nieko nelaukiame. Ir Maskolijos revoliucijos metu kuningija, nēva, prisidėjo

prie judėjimo, kad tauta atgytų. Netruko ilgai, kaip kun. Kaupo laišškai atrodė, jog kuningai norėjo visą darbą ardyti, ir juog jie vyliugais-šnipais tautos yra buvę. Tą buitį dar patikrino kun. Laukaičio šnekos Maskolijos dumoje: kuningai ėjo drauge su valdžia, kad "kramolą" naikinus, beje liaudies troškulį gesinus įgyti savyvaldą. Tad-gi kuningai mūsų yra Romos ukėsais, jiems Romos polytika rupi, o ne tautybės gerovė, tautybės atsigaiivėlėjimas. Šalin su jais!

Antrą vietą tautos merdėjimo užtarime ėma mūsų, Lietuvių, socialistai. Žmonės iš nelaisvės išlindę, linkėdami gerovės sau ir savo luomui, neturėjo laiko, kad morales priedermes iširti ir jomis persiimti. Jie historijos nemėgsta, nors toji suteikia didžiausias pamokas. Pamatę Internacionalę kitur, jie mintyja, kad tai mums išgelbėjimu bus. Bet štai visaeuropėjiškė karė: Belgai, Vokiečiai, Prancuzai ir kiti stoja kiekvienas už savo šalį. O kur linksta mūsų socialistai? o, jiems artesni Maskoliai ar Vokiečiai ar kitoki, bet ne mūsų tautos broliai! Kitų paveizda jiems nieko nekalti: jų pačių svajonės užima pirmą vietą! Socialistai mūsų tiki į internacionalizmą, nors visų kitų šalių socialistai eina kiekvienas savo šalį gintų!... Socializmas, beje geras ir teisingas sutvarkymas kiekvienai šalei reikalingas yra. Nesulauksime teisingo sutvarkymo nė savo tautoje, Lietuvoje, jeigu tarnausime svetimiems dieviciams, o ne savos tautos naudai! Iš gilumos širdies įtikiu, kad ir socialistai nebus išmatomis tautos, kaip kad kuningai yra. Anie Romos ukėsai, o socialistai internacionalo užtarytojai! Ir taktika kaip vienu, taip kitų yra ta pati. Bet mus, tautiečius, jų taktika neužgauna. Jei ką pasakyti galime, tai štai ką: vieni eikite su popiežiumi, o kiti su—internacionalais, bet mums, tautiečiams, duokite ramybę!

Mes tautiečiai rupinamėsi tautos mūsų gerove. Mes žinome, kad šalis mūsų yra pajuryje, kad ji turi upių ir ažerų; kad Lietuva ekonomiškai gali užimti vieną iš geriausių vietų Europoje, jeigu mes—žmonės—susiprasime. Mums reikia žmonių, pirklyboje sumanių, mums reikia amatininkų, mums reikia mokslinčių—inžinierių, daktarų, advokatų; mums reikia savos universitatės Vilniuje; mums reikia teisingų Lietuvos polytikos vyrų!

Tai nėra polytika tik nosies galunės siekianti! Mums turi rūpėti visų tautų sluogsnų padėjimas. Ir tik tuomi, kad prisidės turtuolis, ar vargšas, mes tegalime įgyti žmonišką stovėnę savoje šalyje. Ponas ar kaimietis, daktaras ar advokatas, miestietis ar paprastas darbininkas, visi turime pasiduoti ranką, kad įgyjus... laimę, geresnę ekonomišką stovėnę, ir iškovojus polytiškąje tautos laisvę.

Todėl ir dabar meldžiame visų tautiečių: rengkite polytiškus susirinkimus visur, kur gyvenate! Apsvarstykite tautos padėjimą! Rinkime aukas gelbėjimui nukentėjančių nuo karės savo tautiečių! Prisirengkime prie

tautos atstovų seimo Amerikoje! Tegus tas seimas įvyksta anksčiaus ar vėliaus vietoje, kuri prieinama esti visiems, ar Brooklyne, ar Philadelphijoje, ar Scrantone.

Kaip pirmasai padarė, taip antrasai seimas turi sumanyti memiorialą. Pirmojo seimo memorialas buvo siųstas tik Maskolijai, dabar gi, aplinkybėms atsimainius, reikia jis siųsti visoms valstybėms, karėn ėmaišytoms. Reikalaukime savistovumo, lietuviškai latviškos respublikos! Sulyg Viennos kongreso nutarimų, mes turime tiesą savo reikalavimus akysna svieto statyti! Jeigu nedarysime, tai pasirodys, kad mes dar kudikiai, nesubrendėliai esame.

Tad kviečiame visus ir visus į darbą: 1) darykime susirinkimus ir apšnekėkime savo polytišką stovėnę; 2) rinkime aukas pagelbėjimui tautiečių, nukentėjusių šitoje karėje, ir 3) agituokime už tai, kad Lietuvių Amerikoje atstovų seimas įvyktų kuomi veikiausiai, ir kad tasai seimas apsvarstytų memiorialą viso svieto tautoms su reikalavimu, kad mes trokštame: savistovumo (lietuviškai latviškos respublikos) su seimu Vilniuje ar Rygoje, su savomis mokyklomis ir universitate Vilniuje.

Nepražiopsokime patogios valandos! Atsišaukiu į visus, kurie jaučiasi ėsą Lietuviais be vyliaus! Darykime, ką galima yra. Pasidžiaugs bent mūsų ainiai, jeigu ne mes patys!

Rengkiamėsi tad į didį, antrąjį Lietuvių seimą Amerikoje! Tik supelėjusiems ir supuvusiems Lietuviams ten vietos nebus, o šiaip sveiki, rimti ir gerų norų Lietuviai tegul gyvuoja!

J. Šliupas.

RUOŽAI IŠ NETOLIMOS PRAEITIES.

Caras Aleksandras II.

(1854—1881).

7. Rossijos aristokratija. Nihilistai.

PAGAL St. Bučynskį.

Ciesorystės stovis, į kokį atvedė Nikalojaus pirmakunai, o galiaus pats Nikalojus, buvo baisus. Anoj atmintinoj dienoj, į metus po užžengimo ant sosto, Aleksandras II ištarė: "Ką mano tėvas padarė, viską gerai padarė." Ir nežiurint į kelioliką pasikėsinimų ant jo gyvasties, nežiurint į tai, kad į desperaciją ir pasiutimą atvesta tauta rįžosi suardyti viską, švenčiausius principus morališkumo, jeib tik išsimušti iš po gėdinančio jungo, Aleksandras Nikolajevyčius per 26 metus neatstojo nuo priimtos savo systemos!!! Nebuvo historijoje paveizdų nuožmumų taip ilgai daromų ir ant taip didelės skalės. Lenkų ir Lietuvių apkalintų, užkankintų, apiplėštų nuo savasties, išguitų skaito iki milijonui. O pakartų ir sušaudytų liepian tam carui skaito per 2000.

O kas jį visumet palaikė? Kas jį drutino pasirižimuose? Kas apsiaupė jį? Kas buvo jo patarėjais? Pasakys kas nors: kariumenė. O kuomi toji yra be vadovų?

Ukazu atliuosavo valsčionius, kurių paliuosavimui ir apsavastinimui dirbo Lietuviai ir Lenkai (ponai) nuo 1788 iki 1863 m. ir už norėjamą išpildyti tą planą, buvo varomi į Siberiją, ant kartuvių, upelius kraujo praliejo. O ans nuduotas liaudies geradėjas atidavė ją vienlaik po kitų jungu, po jungu carišku urėdininkų; nes gminų išrinktieji atstovai ir liaudies vyresninkai nė skaityti nė rašyti nemokėjo. Taigi caro urėdininkai nuodino tą nelaimingą liaudį; vieni girdė ją degtine padidininimui podraug įėmimų kariumenės labui, kuri laikytų tamsuolius paklusnume; kiti girdė ją principais komunizmo ir kraulakiu godumu apgrobti svetimą savastį! Ir atvedė ją į sugyvulėjimą.

Neseniai rašė kniazius Dolgurokov: "Rosijoje nėra šventų įstatymų, jei bent tie, kurių nesinori valdžiai užkabinti, ir tai tik *iki kolei* jai nepatinka užkabinti. Nėra nepalytimos savasties, jei bent ta, ant kurios valdžia dar neuždėjo rankos. Nėra laisvės sąžinės ir išpažinimų. Nėra individuališko honoro net, nėra tasai išstatytas yra ant upo urėdininkų. Kitai nesieltgia nė Chyvoje, nė Bucharoje. Bet ant to viso, nežiurint į taip bjaurų viešpatystės padėjimą, maskoliškoji biurokratija, kamarillė žieminio palociaus ir seni Peterburgo mulkiai šaukia man: "Nutilk, neatidengk mūsų žaizdų svetimžemiečiams!"

"Šneku tatai su giliu persitikrinimu—toliaus sako tasai padorus rašytojas—šneku su giliu skausmu žinodamas vidujinį stovį Rossijos: jeigu atgaleivių sistema paims viršų, mūsų nelaiminga šalis krauju taps apipilta."

Ar tos visos persargos, duotos Nikolojui da per Herzeną, vėliaus Aleksandru II per daugelį žmonių tolyn matančių, pagelbėjo ką? Ar balsas tikrų patrijotų atkvošino carą, sugraudino moskvišką aristokratiją?

Įvesdino smulkias reformas, pavartojo pusįrankius, kad Europai į akis tvakstelėti liberalizmu, kad užbėgti ant valandos gresinčiam pavojui, o tuomi tarpu surengt 200-tukstantinę armiją šnipų, sudrutinti kariumenę, išvesdinti kuomi greičiaus geležinkelius, idant cariškos kohortos skubiai nulėktų užslopinti kožną suvaitojimą, užgesinti kožną žmonišką mintį, prie jeib kibirkšties... iš Tomsko ir Kamčatkos į Varšavą, iš Archangelsko į Symferopolį!...

Dalykas sunkus suprasti. Jokis pavojus, didžiausias šalies nelaimės nepergąsdino carų, nė aristokratijos. Prie Nikolajaus apie 1850 m. viešpatystėje paplyto gaisrai nuo padeglių; tęsėsi per keletą metų; o buvo taip skaitlingi, kad rokavo po 1300 gaisrų nuo padegimų bėgyje kožno meto. Prie Aleksandro II daugumas gaisrų pasidaugino pasibaisėtinu budu. Emancipacijos

valsčionių neužteko. Augštesnės ir vidutinės luomos reikalavo konstitucijos. Gėda buvo kožnam "Rossijonui", turinčiam bent kiek ypatingo vertingumo ir patrijotizmo, kad Turkija turėjo konstituciją, o viena tik moskviškoji carystė stenėjo po jungu cariškos valios ir biurokratijos. Bet aristokratija nesigėdijo to. Tuomet tai prasidėjo baisus terorizmas revoliucionistų, kurius be skirtumo neteisčiai vadino nihilistais. Nėsa saujaalė nihilistų veikė ant savo rankos, o kartais tarnavo kaip įrankis gerai sutvarkytai revoliucijos partijai. Tarp revoliucionistų buvo net žmonės taip labai įlaidūs, kad nereikalavo nė atmainos monarchiškos formos valdžios, nė atmainymo dynastijos, tik meldė legališkų politišku įstatymų. Niekas nepagelbėjo!

Nuo 1878 m. už tat priėmė nežinomą žmonijos dėjose *atkeršto systemą*, besijungiuočią su baisiausiu terorizmu. Ėmė šaudyti į ciesorių kaip į laukinį žvėrį. Keletą sykių norėta jį išsodinti dinamitu į orą. Augščiausius urėdininkus smerkė mirtin slaptos revoliucijos tribunolas. Beveik nebuvo mėnesio, kad nebut girdėta ar apie suokalbius kassyk naujesnius, kassyk drąsesnius, ar apie mirtiną kilčiausių viešpatystės dignitorių nubaudimą, atliktą revoliucionistų. Be to visą viešpatystę iš keturių kampų padegė. Daugelį turtingų miestų pavertė į pelenus ir griuvėsius. Moskviški emigrantai iš Londono, iš Paryžiaus, iš Genėvos šaukėsi pagelbos. Atsišaukinėjo į savo gentainius stovinčius prie valdžios styro, kad užbaigtų tokį baisų padėjimą tėvynės, išklaudydami teisingų reikalavimų tautos. Socialistai, net išpažintojai respublikišku principų, truputį nusileido nuo savo plianų. Apskelbė slaptai išeinančiuose raštuose plianą konstitucijos labai įlaidų. Galvojosi vardan savų sąsuokalbininkų už taiką; užtikrino ciesoriškai šeimynai sostą, jeigu visai tautai bus duota konstitucija.

Suirutė viešpatystėje atėjo iki aršiausiai anarchijai. 1879 m. niekas nežinojo, kas bus rytoj. Urėdai pasiliovė veik veikę. Su virš du metu baisių sąyrų smogė viešpatystei neužgydomas žaizdas. Padėjimas su kožnu mėnesiu, su kožna diena beveik ėjo aršyn. Kas iš to išėjo?

Caras nenusileido. Kamarillė ragino jį ištrivoti.

Bėgyje vieno meto galop viešpatavimo Aleksandro II pakorė 22 nelaimingu, dydvyrišku kankintiniu už reikalus savos tautos, atvestu į desperaciją, į atkerštą, į fanatizmą, į šventą pasiutimą. ("Obščėje dielo". La cause générale. Genėva. No. 36. 1880 m.) Štai jų pavardės: Kovalskij, Solovjev, Vittenberg, Logovenko, Lisogub, Čubarev, Davidenko, Osińskij, Antonov, Brandtner, Gorskij, Belčanskij, Fedorov, Dubrovin, Drobiazgov, Malinka, Maideskij, Rosovskij, Łozinskij, Młodeckij, Kviatkovskij, Presniakov.

Kelioliką tukstančių kitų kankintinių išmetė salon

Sachalino, kur jų laukė palengva nors neišvengtina mirtis.

Nesuskaitomą ir nežinomą skaičių užkamavo bausiuose kalėjimuose.

Šimtą keliasdešimt tukstančių ypatų pasmerkė sunkiosna darbuosna Siberijoje, arba išbarstė po visokius tolimus užkampius viešpatystės.

Vadu ketvirtadalio milijoninės armijos šnipų ir policistų tapo caro paskirtasai diktatoriumi čerkesas Loris-Melikov, 1880 m.

Caras ėmė ramiai snausti. Aristokratija kaktomis mušo lenkdamasi prieš "nesvyruojantį stanumą" tyrano. Vienintėlis tikslas, koki užsipelnė, tai: *Sviriepyj*.

Bet revoliucionistai nesumigo!... Kožna auka gimdo su laiku šimtus kerštinėjų!...

Atrodymus negirdėtos neteisės ir tyranijos urėdininkų laikmetyje prieš epochą, nuo kurios prasidėjo terorizmas, padavė vasaryje 1881 m. Peterburgo dienraštis—*Poriadok*. Suskaitliuota, kad bėgyje 9 metų, nuo 1867 iki 1876 m., Maskvos vyresnybė išsiuntė į Siberiją taip vadinamą "administracijos keliu" (beje be teismo, tyrinėjimo ir tiesos) pačių Maskolių 78,866 ypatų; beje kalino ir išsiuntinėjo apie 23 ypatas kožną dieną per 9 metus! Kasgi darėsi pasekančiais metais?!

Aleksandras II, iki buvo įpėdiniu sosto, įgyjęs buvo garsą liberalo, kaip kad Aleksandras I. Parėjęs ant sosto, linkęs buvo prie ilaidumo. Kamarillė—vardan labo viešpatystės, reikalavo, kad būtų smarkus. Pabudo jame instinktas, stumiantis į žiaurumą. Nuo 1860–67 m. atrodė, kad yra kerštingu. Tuomet engė Lenkus ir Lietuvius. Nuo 1867 m. per 12 metų ganabyjo Maskolius. Gėrė ir šėlo kaip Ivanas IV. Maskoliai tas priepuolas vadino *baltuoju karščiu*.

Tegul gi tame abroze prisžiūri Maskvos aristokratija! Ar visos tos barbarystės nesupuola ant tų, kurie stovi ant viršaus draugijos, prie styro valdžios?

Dar viena, itin iškalbinga paveizda. Vasaryje 1881 m. susirinkime taip vad. bajorijos Peterburgo gubernijos, beje pirmų dignitorių viešpatystės ir augščiausios aristokratijos (patys magnatai teturi lobius toje gubernijoje), susirinkimo pirmsėdis, gubernijos maršalkas grovas Bobrinskij, pirmas parėmė įnešimą, paduotą vieno iš ten esančiųjų: "Idant įteikti peticiją sostui, kad išleistų įstatymą, kurs uždraustų bajorijos susirinkimuose palytėti klausimus, besimezgančius su konstitucija." Gubernijos maršalką palaikė Peterburgo pavieto maršalkas (predvoditel dvorianstva). Dvejetas ypatų baimingai atsišaukė prieš tą įnešimą, bet tuojau tapė nutildyti. Platonovas priminė, kad "Suomija, o net išliuosuotoji Rossijos krauju Bulgarija turi savo konstituciją." Jo žodžius priėmė su pasipiktinimu. Baronas Medem pasakė, kad "bajorija yra gaivalu labiaus konservatyvišku, o visokios atmainos padaromos budavo iš valios valdžios, arba keliu revoliucijos; taigi tik pirmu-

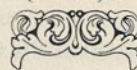
tinės tegeistinos. Jeigu Šviesiausias Viešpats pripažins tautą ėsant pribrendus, tur-but apdovanos ją mylistingai tinkama kodstitucija." Nutartas įnešimas su tuloimis menkomis atmainomis ir sutikta tapė ant "įnešimo nuolaukiausiojo prašymo po kojų mylistingiausiojo monarcho, kad lieptų prašalinti perdėjimus vietinės administracijos."

Ar tai ne toji pati aristokratija, kuri pirm 600 metų kakta mušo prieš Tutorių chanus? kuri pirm 300 metų krito po kojų Ivano IV, prašydama, kad muštų ją lazdomis ir knutais? Tai yra ta pati bajorija, kuri palaikė despotizmą metropolyto Filareto laikuose Michailo Romanovo ir padėjo tiesotą papėdę patvaldystei prie Aleksio Michailovyčiaus po vada patriarcho Nikono. Tai yra ta pati bajorija, kuri atsižadėjo nuo visokių tiesų prie Petro I. Tai yra ta pati bajorija, kuri nepriėmė konstitucijiškų įstatymų, siulomų Onos Ivanovnos, ir prašė jos išlaikyti neapribotąją valdžią; ta pati, kuri pardavinėjo už mylistas ir urėdus Elzbietai, Katarinai arba jų favoritams sąžinę, garbę, gėdą, tėvynę; ta pati, kuri gresė pastatyti armotas prieš tuos, kurie priminė Aleksandru I prižadėjimą, suteikti tiesas tautai; ta pati, kuri kartačiavo liaudį, korė Dekabristus. Tai yra ta pati aristokratija, kuri rinko po visą šalį sądėlius pagerbimui paminklu ir medaliu Muravjevo, už tai kad tukstančius Lietuvų ir Lenkų išgalabyjo, kad jų lavonus siuntinėjo motinoms ir pačioms, už tai, kad visą Lietuvą ugnia ir kardu nupustyjo.

Visoj viešpatystėje atsirado tik vienas tikras vyras, drąsus generolas Suvorov, kurs su pasibjaurėjimu užprotestavo prieš tą darbą, kurs paženklino moskvišką tautą niekad nenuplajama plėtma! Poetas Tiutčev nesigėdyjo pasišaiptyti iš padoraus generolo. Katkovas buvo kumurniausiu garbintoju Muravjevo. Iki toji tauta nepajus savyje vertingumo, patol ji nesupras, kad toks vadovas apšvietime kaip Katkovas, toks poetas kaip Tiutčev buvo didžiausiais jos neprieteliais, kad jie yra mėšlu draugijos, kad užsipelno paminklą gėdos.

Užrubežyje buvo daugelis Maskvos emigrantų, kurie nupiešė elgimasi valdžios, o ypačiai Muravjevo sulyg Lietuvos ir Lenkijos. Vienu iš pirmesnių buvo Herzen. 1864 m. parašė: "Europa sudrebėjo iš pasipiktinimo, matydama maskolišką dienrašystę su anuo begėdišku atvirumu, kuriuomi maskoliškiejie laikraščiai plojo rankomis kankynėms, suteikiamoms Lenkams, ir dievino (apothozavo) jų išpildytojus" (Nouvelle phase de la littérature russe). Atsižinojęs apie toastą pakeltą garbėn Muravjevo laike puotos pas Katkovą, patėmyjo Herzen: "Tamsiausiose dienose revoliucijos 1793 m. nedarydavo gėrynių garbėn tokių žmonių kaip: Fouquier-Tainville, Carrier, Fouché."

(T. b.).

DENNIS HIRD, M. A.

Evoliucijos Mokslas Paveiksluose.

PERSKYRIMAS II.

Sulygintinė anatomija.

(Tąsa).

Užaugęs žmogus turi pradmeną plaukų, gyvaplaukių, ant daugumos dalių kūno. Ant rankų randame tą ypatybę, kad plaukai žasto auga žemyn link alkūnės, o plaukai ant apatinės rankos auga augštin link. Šitos ypatybės nerasi kitur gyvūnų karalybėje kaip tik pas anthropoidus-bezdžiones ir keletą Amerikos bezdžionių. (Fig. 39). Paisy, kad tai pareina nuo gyvenimo medžiuose. Nėsa, sėdėdamas medžiuose orangas, kaip pa-

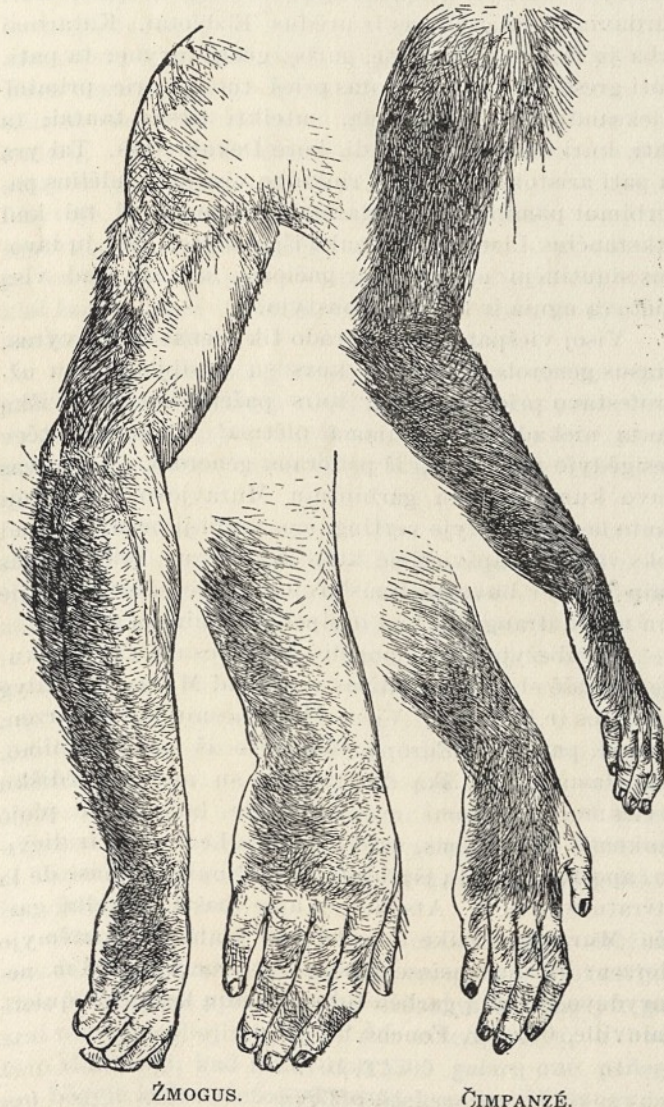

Fig. 39. Plauku traktai ant ranku ir žastu. (Sulyg ROMANES).

tėmyjo Wallace, užsideda savo rankas ant galvos, su alkūnėmis žemynlink; tad pakrypimas plaukų ant žasto ir rankos turi efektą šiaudų stogo, nuleidžiančio lietu žemyn.

Rodos, nesiranda kitokio išaiškinimo šitos ypatybės, ir tie tad plaukų traktai esti stebėtinu užrašu šeimynos historijos, nėra jie nurodo atgal ant papratimų, kokius žmogaus prabočiai buvo turėję vartoti per dešimtis tukstantmečių. Labai interesingais yra šitie stebėtinai užrašai, nėra, kaip aš į juos žiuriu, aš matau netik stebėtiną palinkimą mūsų gauruotųjų pratėvių, bet taipgi laiko dziegorių, kurs pasako apie paprotį, susitaisiusį apvienėjime pusčios ir gludume nemieruotinių pereinųjų gadyinių. Pirmą negu žmogus buvo, tie plaukų traktai susitaisė; jie yra vienu iš anų stebėtinų formų paveldimo, kurias žmogus atsinešė, atsisveikinęs nuo savo pirmžmogiškųjų prabočių.

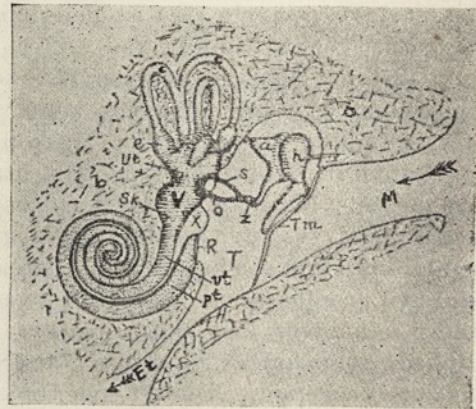

Fig. 40. Iš dalies diagramatiškas braižinys ausies. M, meatus arba išlaukinė skylė; vilyčia rodo vidun. Tm, bugnelio arba tympano plėvė. T, bugnas arba tympano duobė, arba vidurinė ausis. Et, Eustachiaus dūda; vilyčia rodo in pharynx'a. h, kujis; a, priekalas; z, orbikularis kaulas; s, kilpa atsirėmusi ant o; o, apvalainasai langas arba fenestra ovalis; R, apskritasai langas (profiluje) arba fenestra rotunda; c, tris pusapskričiai kanalai; e, ampullae; Ut, utriculus; Sx, sacculus; V, vestibulum; Cochlea (vt; scala vestibuli; pt, scala tympani; scala media; b, kaulas.

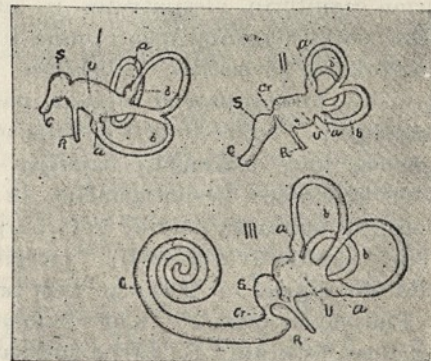

Fig. 41. Diagramos girslinio Labyrintho. I. Žuvies. II. Paukščio. III. Žindžiaus ir Žmogaus. S, sacculus; u, utriculus; c, cochlea; Cr, canalis reuniens; a, ampullae; b, pusapskričiai kanalai; R, aqueductus vestibuli.

Toliaus mes pažvelgsime į sulygintinę anatomiją vieno kaulelio ausies, vadinamo balnakilpe.

Visatinas sutvarkymas to stebuklingo garsinio organo esti rodomas Fig. 40 dėl pažvalgos. Pradžia šitų kaulų yra žinoma, ir stebuklingumas jų besinaudojimo tuomi labiaus pasididina.

Anų žiodakaulių (Fig. 41), kurie sudaro girdėjimo labyrintą, nesiranda pas žemesnius vertebratus. Žemiausios žuvys teturi tik du šitų ženklų ažuot trijų; bet kada tris syki tapo pagaminti, jie randami esti pas visus augštesnius vertebratus, beveik tokie-pat, kaip jie matomi šitoje figuroje.

Bet dar labiaus akin sminga balnakilpės kaulas (Fig. 42, 43, 44). Jo prietaikmė prie kitų kaulų yra parodyta Fig. 40. Reikia nepamiršti, kad kujo ir priekalo kaulai išsiplėtoję yra iš pirmojo pažiaunės lanko, o stapes (balnakilpės kaulas) iš antrojo.

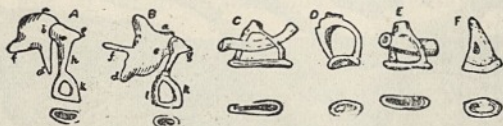

Fig. 42. Ausies kaulai: A, šikšnosparnio; B, kertuko. Kilpos kaulai: C, kurmio; D, ežio; E, marmotos arba kalnapelės; F, tingulis. Kraujo sudynai eina per C. ir E. Ritinukai ant apačios parodo pavidalą pėdos balnakilpės. (Sulyg OWEN'o).

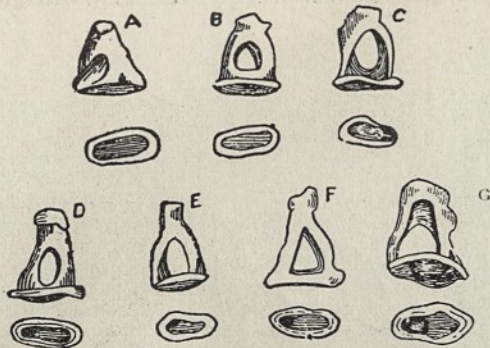

Fig. 43. Kilpos kaulas kanopuotųjų žindučių: A, hippopotamo; B, kiulės; C, mūskusinio tekio; D, arklio; E, tapiro; F, rhinocero; G, dramblio.

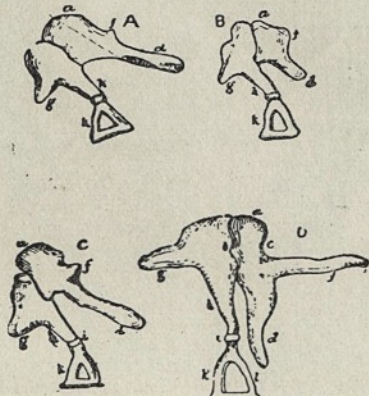

Fig. 44. Ausies kaulai beždžionių, sulyginus su žmogaus. A, lemura; B, cebus (platyrrhinė beždžionė); C, cercopithecus (katarrhinė beždžionė); D, žmogus.

Pas daugumą jų kaulas esti beveik toks pat. Naigi iš tikrųjų butų stebuklas, jeigu vieni vienas kaulas šitų iš daugelio kitų gyvunų, besiskiriančių taip labai daugelyje kitų dalykų, butų buvęs *subvertas* tokioje pačioje formoje. Jeigu pamąstysime, mes pamatysime, kad forma šito kaulo, syki igyta, taip esti apsergėta savaja pozicija nuo atmainų apielinkės, kad persikeitimas vargiai begu galimas.

Šitie balnakilpės kaulai sukelia painevą, kurią regimai kitaip nė neišaiškintum kaip tik su evoliucijos mokslu.

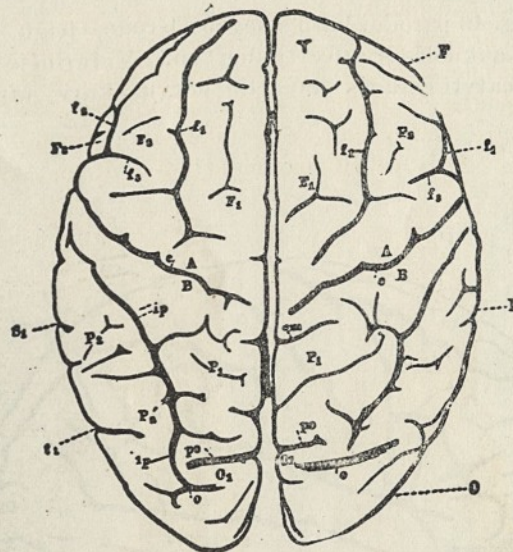

Fig. 45. Žmogaus smagenis iš viršaus.

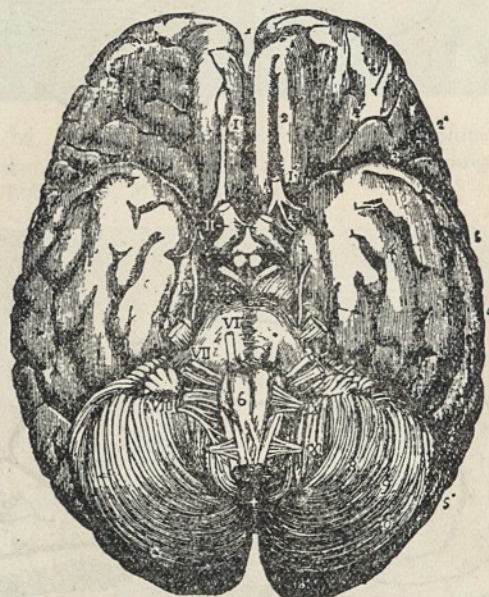

Fig. 46. Žmogaus smagenis iš apačios.

Jie be abejonės yra kilę iš pažiaunių, kuriomis žmogaus žuviniai prabočiai liubėdavo įkvėpti oxygeną vandenyje laikuose, kad dar nebuvo žeminių gyvunų.

Todėl jie perstato vieną iš stebuklų prisitaikinimo, ant ko Darvinas yra ypatingą atydą atkreipęs.

Fig. 45 parodo smagenis, matomas jų vietoje, jeigu mes žiurime į jų pavirši iš augšto. Visuma jų vadinama esti cerebrum'u, arba abi cerebrali hemisphēri. Matote plačią liniją, kuri perdalina jas pusiau, per vidurį; tai yra linija, atidalinanti vieną hēmisphērą nuo kitos. Skaitlingos juodos linijos parodo, kur smagenis dalinasi į raukšles arba konvoliucijas. Tosios turi labai didelę svarbą, nēsa taip savin susiriaukslėjusios smagens užima daug daugiau vietas, negu kitaip galėtų tilpti toje pačioje vietoje.

Fig. 46 parodo, kaip smagens išrodo, jeigu jas išimi iš kaukuolės ir apverti augštyn. Vidurinėje dalyje galite matyti galunes daugelio nervų, kurie tapo nupjauti.

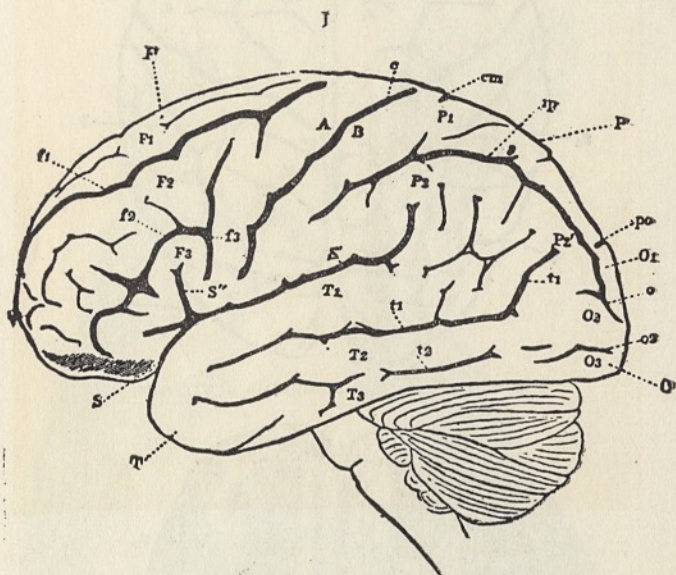

Fig. 47. Du reginiu Žmogaus Smagenių iš šono.

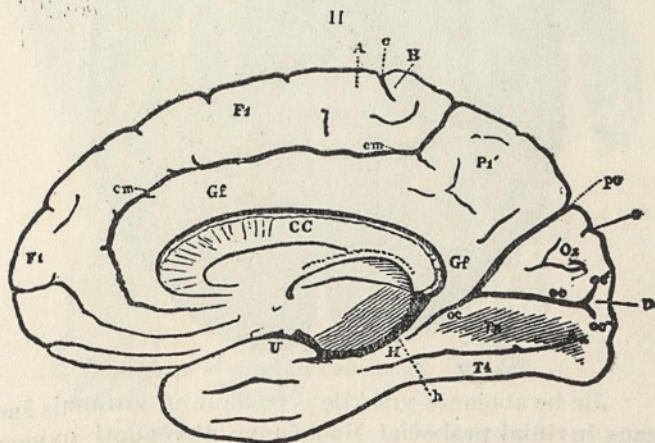

Fig. 47 viršuje (I) matome išlaukines smagenis, kaip jos išrodytu, jeigu kaukuolės šoną prašalintum. Išrodo, lyg jos prasideda nuo stembo; toji siaura dalis tai ta, kur nugarkaulinės smagenis pristoja prie galvos smagenių. Nedidelė masa, žemiaus hēmisphēros, visa apdengta linijomis, tai toji dalis pakaušinių smagenių, kuri vadinasi cerebellum. Patėmykite, kad iš viršaus jos esti su visu apklotos didėmsėmis hēmisphēromis cerebrum'o,

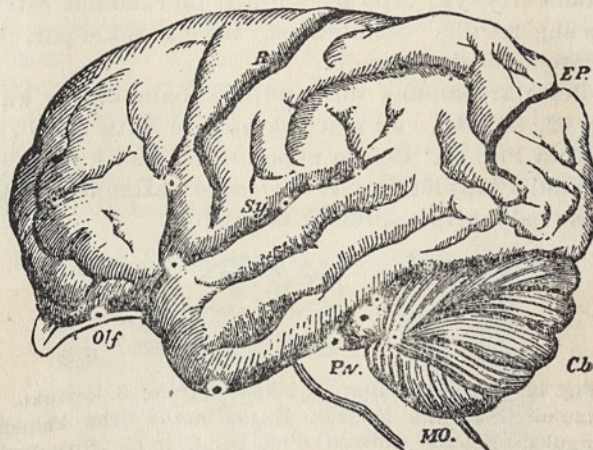

Fig. 48. Šoninis reginys smagenių Orango.

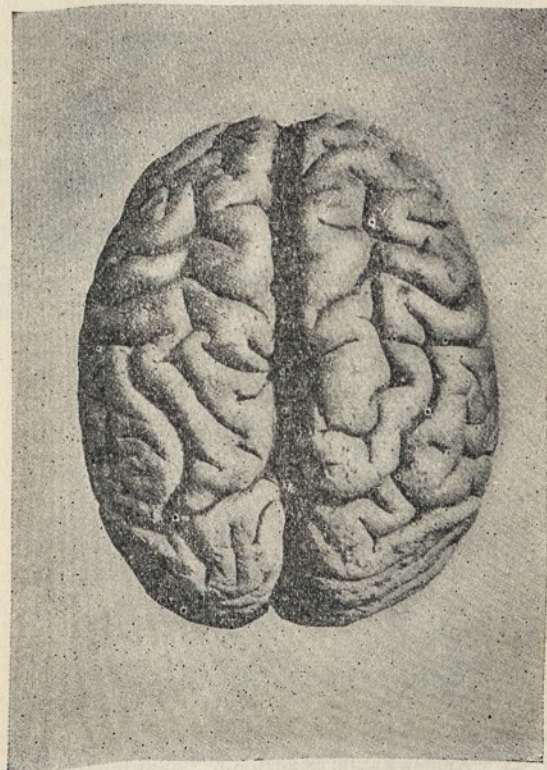

Fig. 49. Smagenis čimpanzės Sally.

Paveikslas žemiaus (II) parodo tiesiąją hēmisphērą smagenių, kaip ją matytum, jeigu peiliu perpjautum smagenis tarp dviejų hēmisphērų. Navatnas pusskrittulis, pažymėtas, CC, tai garsusis corpus callosum, arba didėji sujunga (kommissura); toji dalis sujungia abidvi hēmisphēri.

Fig. 50. Reginys smagenių Salley'es iš šono.

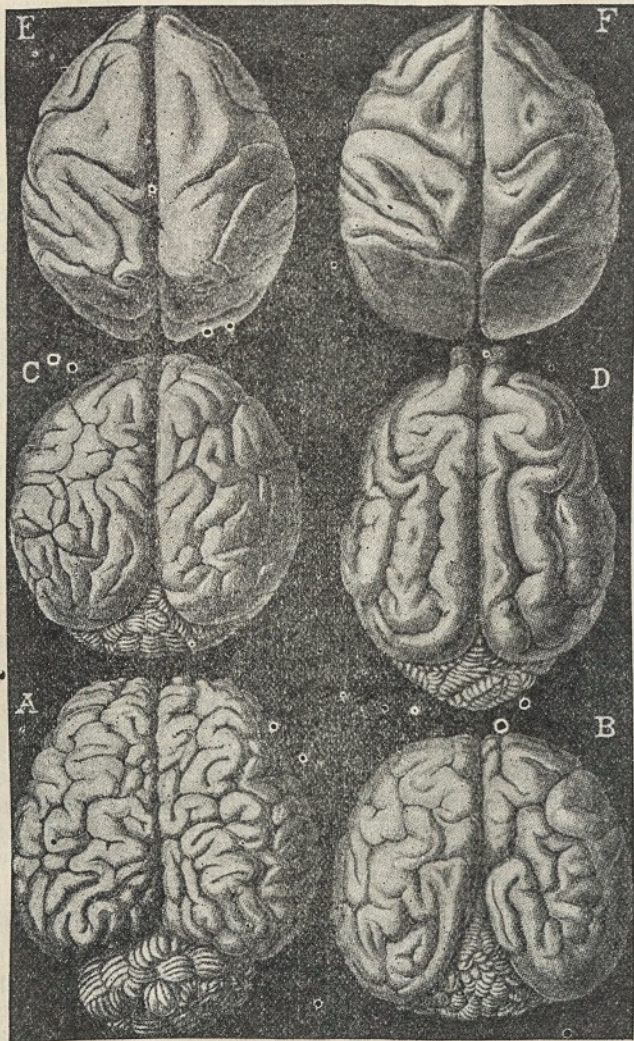

Fig. 51. Šešios mammalių smagenis. A, žirafa; B, ruonis; C, delphinas; D, liutas; E, semnopithecus (bezdžionė); F, cercopithecus (bezdžionėlė).

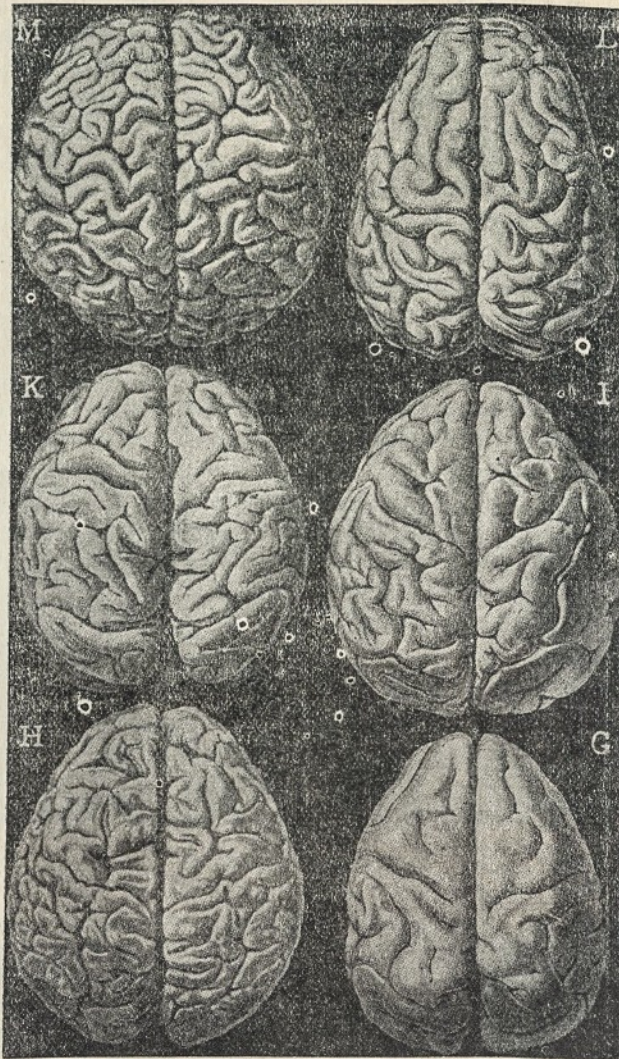

Fig. 52. Šešios smagenis beždžionių ir žmonių. G, Hylobates (ilgarankė beždžionė); H, čimpanzė; I, orangas; K, gorilla; L, bušmenas; M, žmogus.

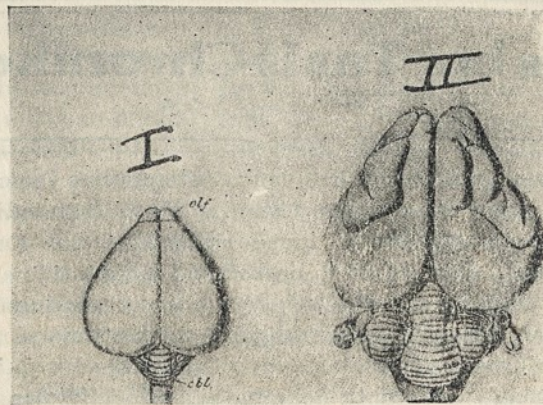

Fig. 53. Smagenis ančiakurmės ir kangaru. I, smagenis ančiakurmės (ornithorhynchus), iš užpakalinės pusės, prigimto didumo; cbt, cerebellum; olf, uostymo skvernai (lobus olfactorius). II, kangaru (macropus). (Sulyg OWENO).

Pašalinė išveizda Orango smagenių (Fig. 48) reikia stropiai prilyginti prie tos pačios išveizdos žmogiškųjų smagenių (Fig. 47, viršuje), ir tad pamatysite, kad abejos sutinka savo visatiname plane ir sutvarkyme.

Fig. 49 parodo akvyvas smagenis anos buklios bezdžionės, vardu Sally, neseniai nustipusios Zoologiškame Darže, Londone (nupieštos Fig. 162, Dalyje I).

Fig. 51 ir 52 pačios gerai papasakoja savo dalyką. Reikia patėmyti, kad pas mammalius, A, B, C, D, cerebellum nėra uždengtas per cerebrales hēmisphēras.

Smagenyse ančiakurmės (Fig. 53 I.) mes matome, kad cerebralės hēmisphēros taip padidėjo, jog pripildo beveik visą viršutinį kaukuolės plotą ir iš dalies pridengia cerebellum'ą. Patėmyk, kaip labai lygios yra šitos hēmisphēros. Pas kangaru (Fig. 53 II) smagenis netik yra didesnės, bet nebėra jau lygios. Anie perdalinimai arba vagutės, kurios taip stebuklingai išsiplėtoja žmogaus smagenyse, vos tepradedą apsireikšti.

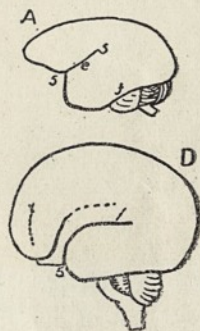

Fig. 54. Išlaukinis paviršius kairiųjų hēmisphērų: A, mido (marmozetės, mažos gauruotos bezdžionės); D, žmogaus gemalo (5 mėnesių).

Išitėmyk, kaip pastebėtina lygios yra smagens mido (mažos gauruotos bezdžionės) ir žmogiškojo gemalo (Fig. 54), ir, nors ten tik vienas tikras plyšys tesiranda (fissura Sylvii), bet jis yra *tas pats* pas abudu!

Smagens prasideda vienokiai, kur jos neprasidėtu.

(T. b.)

Šis bei Tas iš Chronikos

Bent pasimokinkime ir pasidžiaugkime tuomi, ką kitos tautos labo padaro. Štai militaris komandierius ir gubernatorius Nuevo Laredo, Meksikoje, Antonio I. Villareal, apskelbė 26 d. liepos štai kokią dekretą:

“Tautos gyvenime bažnyčia buvo pražutingu faktoriumi, kurstydamą nesutikimus ir platindamą pasipiktinimus, o užmiršdamą savo dvasiškąją misiją.”

Smagiausioji dalis dekreto yra uždraudimas išpažinties. Villareal pamatuoja savo dekretą tuomi, kad išpažintis ir zokrastija Meksikoje, esą, tapo pavojumi dėl moralybės.

Dekretas, išleistas Monterey'e, štai ką įsako katalikų mokykloms ir bažnyčioms:

1. Visi svetimi katalikų kuningai ir Jėzuitai, kokios jie tautybės nebutų, esti išvejami laukan iš valstijos Nuevo Leon.

2. Pasiliekanantieji katalikų kuningai, jeigu negali atrodyti, kad jie nesikiša į politiką, bus išguiti laukan.

3. Bažnyčios bus atdaros kasdien nuo 6 valandos rytmetyje iki 1 valandai po pietų. Galės pareigas pildyti tik tie kuningai, kurie turi leidimą.

4. Ausinė išpažintis uždrausta yra.

5. Žmonėms nėra leista įeiti į zokrastiją.

6. Varpai bus skambinami tiktai dėl šalies iškilnių, ar pagerbimui konstitucionalistų armijos.

7. Visos katalikų kolegijos bus uždarytos, kurios nepaisilaiko programos ir tekstų, įsakytų per valdžią, ir kurių vadais yra profesoriai, neperėję normalę šalies mokyklą; jie atsakys valdžiai už regulų neišpildymą.

8. Kiekvienas prasižengimas prieš šitus įstatymus bus teisiamas bauda \$100 iki \$500 ir areštu bei apkalinimu nuo 2 iki 4 mėnesių, arba ir pabauda ir apkalinimu.

Papaiškindamas priežastį šito dekreto, Villarreal sako:

“Reikaluose viešos sveikatos, moralybės ir teisingumo Valstija Nuevo Leon aprubežiuoja triusą katalikų bažnyčios, kuri savo gyvavime visai pamiršo savo dvasiškąją misiją, o toji tebutų jos vienintėle tiesa, kurią galėtų pripažinti šiadykščioji draugija. Bažnyčia labiausiai pasišventė tam, kad laimėtų polytikoje. Kad tai atsiekus, ji nuolatos šliejosi prie reaktionierės valdžios ir dėspotų, ir net prie svetimžemių anteivių. Ji pasirodė esanti nepermaldaujamą neprieteliūmi laisvės judėjime ir tolynžengos nuo pirmosios revoliucijos Ayutlos iki šitai dienai, ir ji krėtė savo juokdariškas ekskomunikas ant didžiausių ir garbingiausių labdarių šalies, kaip Hidalgo, Juarez ir Lerdo de Tejada.

“Militariškai kuningiški įsakymai Porfirio Diaz'o ir Huertos, prieš kuriuos Meksikos liaudis didvyriškai kovojo per daugelį metų, rado sympatiją ir paglobą Meksikos bažnyčios, ir bažnyčia laimino piktadarystas ir paprakumą Huertos ir be pasisekimo stengėsi suerzinti publiką prieš Konstitucionalistų reikalą.”

Tulos bažnytinės apeigos esti kritikuojamos, ir Villareal sako, kad jos silpnina moralį pobudį. Jis tikrina, kad išmintinga yra uždarius kunigines mokyklas, nėra “reikėjo iš šaknų panaikinti išdydžią arroganciją katalikų bažnyčios ir prašalinti baisųjį pavojų, kurį toji įstaiga perstato, labiaus polytišką negu relygišką, dėlei ramybės ir busimos tolynžengos visos šalies.”

Neseniai tapo uždarytos katalikų bažnyčios Saltillo, San Louis Potosi, ir Nuevo Laredo.—

E, broliai Lietuviai! Musų kuningai, kaip pats kun. Prapuolenis apipasakoja visam svietui, elgėsi per keletą šimtų metų taip lyginai, kaip Meksikos bažnyčia. Ar ne butų laikas ir mums paėmus šluotą tiems neprasytiems musų svečiams—nedraugams?! Ar, gal dar mes nepriaugome iki Meksikos gyventojų išmonės!

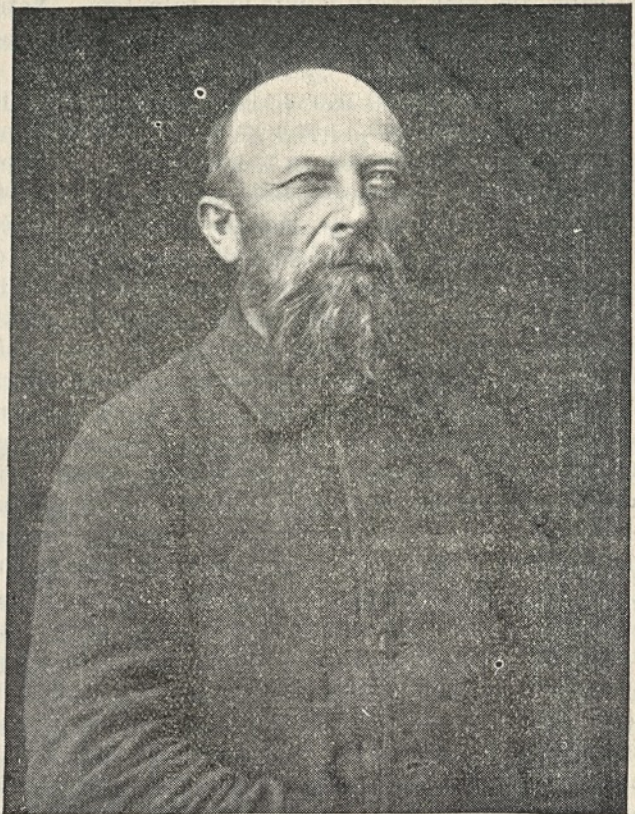
Jean Leon Jaures.

Jean Leon Jaures, prancužų socialistų vadas, kuris tapo nužudytas Paryžiuje 31 d. Liepos, buvo vienas pasaulio didelių vyrų. Nors ir gimė iš pasiturinčių tėvų, jo noru buvo pastoti mokytojum. Užbaigus jam mokslus, Toulouse'o universitatė paskyrė jį lektorium filosofijos. Ten jojo populiariškumas kaipo kalbėtojaus, taip kaip ir jo geismas pasiekti platesnę publiką, nulėmė jam užsiimti polityka. Sulyg savo prisirengimo ir patraukimo, jis stoji į socialistų partiją, kuri, anot jo, reikalavo apvalymo nuo tų kraštutinių elementų, kurie užsiliko nuo laiko Komunos 1871 m., ir kurie dar vis išskeldavo raudonąją vėliavą ant mažiausio pakurstymo.

Turbūt jam buvo lemta didelę rolę atlošti savo gyvenime, nes, turėdamas vos 26 m. amžiaus, jis buvo vienas Prancuzijos populiariškiausių kalbėtojų; plačiausiai žinomas partijos narys; žavėjantis poeta; geras kritikas, philosophas ir historikas. Vos išbrėško jam gyvenimo ruduo (jis mirė sulaukęs 55 metus), šitas milžinas krito nuo bepročio kulkos.

Jaures buvo inteligentas pilniausioje to žodžio prasmėje. Gi buvo jis net ir dievaitis "pažangiųjų inteligentų", kuriems patiko tas faktas, kad jis laikė sau už privalumą mainyti savo idėjas ir budus bile prisitaikinus prie besikeičiančių apystovų. Nepanašiai mūsų socialistams, Jaures statė gerovę savo tautos augščiau už partijos reikalus. Tą patį padarė ir Vokietijos socialistų vadas, Bebel. Užtai abiem ir teko dažnai smarkiai susikirsti su savo partijos "raudonaisiais". Kaip Bebelis taip ir Jaures kovojo už apsiginklavimo sumažinimą ir už visavietinę arbitraciją. Nors Jaures ir išpeikė visokias kares, vienok jis tvirtai tikėjo, kad tauta privalo apsiginti, jeigu kas ant jos užpuola. Jis noliai kovojo prieš paslaptinų sutarčių darymo tarpe tautų, ir rodavijo, kad nariai Hague'os tribunolo nebutų *valdžių skiriami*, bet *tautų renkami*.

Nežiurint į tai, kad parlamentas, konferencijos, ir socialistų kongresai užėmė jam apšėiai laiko, Jaures vienok istengė kožna dieną parašyti įžengtinį straipsnį savo organui "L'Humanité". Be daugybės smulkių raštų, jis yra parašęs plačią historiją Francužų Revoliucijos ir suredagavęs milžinišką Historiją Socializmo.

MARTINUS JANKUS
Aušrininkas.

Bibliographija bei Pastabos.

Priede, kuris išeina prie THE SCIENTIFIC AMERICAN, moksliško magazino, medicinos daktaras F. L. Hoffman'as rašo apie Amerikos (Suvienytųjų Valstijų) žmonių sveikatą ir mirtis. Tarp kit-ko štai ką pastebi.

Dabartinis Suvienytų Valstijų žmonių skaičius siekia arti 100,000,000. 1910 m. cenzas parodo, kad skaičius abiejų lyčių asmenų, kurie pasiekė 70 m. ir augščiau, tada buvo 2,270,021. Paskučiausieji Anglijos žmonių mirimo užrašai parodo, kad iš kiekvieno gimusiųjų milijono 277,357 arba 27.7 nuošimtis gali pilnai tikėtis sulaukti 70 metų amžiaus. Toliau daktaras pastebi, kad Suvienytose Valstijose aplamai kas metas gema apie 2,500,000. Gi kiekvieną metą miršta apie 1,350,000 abiejų lyčių gyvasčių. Kiek toliau priduria štai da kokią žingeidžią žinutę.

Tie, kurie nuo įvairių ligų mirė 1912 m., apie 236,500 arba 17.6 procentas negyveno daugiau, kaip vienus metus; gi 329,400 nedagyveno liki penkių metų. Skaitant nuošimčiais išeina, kad 24.4 procentas mirė nesulaukę penkių metų. Žingeidžios skaitlinės, tečiau tai neviskas. Štai daktaras Hoffman'as dar ir daugiau paduoda įdomių dalykelių apie ligas. Jis čia laipsniš-

kai pabriežia, kiek ypatų miršta nuo tulų ligų. Netiesioginai čia cituoju daktaro faktus. Jis priskaito net šešis jų. Ve jie:

Tuberkolozis užima pirmą vietą. Kas metas nuo jos miršta, aplamai kalbant, nes negalima tikras skaitlines paduoti, apie 154,000 asmenų; antron vieton reikia padėti širdies ligą. Nuo pastarosios miršta apie 150,000 per metus; dirksnių ligai dr. Hoffman'as suteikė trečią vietą. Nuo jos miršta apie 138,000 ypatų; ketvirton vieton yra įstatytos visokių formų pneumonijos. Aplamai nuo jų miršta kas metas 132,000 gyvasčių; penktą vietą užima žarnų ligos. Per metą aplamai mirčių siekia 123,000; šešton vieton daktaras, prisilaikydamas oficialių sveikatos departamentų atskaitų, pažymi genitonurinariškas ligas, nuo kurių miršta kas metas apie 111,000 asmenų. Prie šių šešių svarbiausių mirties priežasčių reikia pridėti da sekančias dvi: Nuo visokių nelaimių per metus miršta apie 182,000 ypatų; nuo nuomario ir kitų artimųjų ligų kas met miršta apie 75,000. Kuomet sudėsime šias aštuonias grupes kruvon atrasiame, kad nuo jų miršta apie 75 nuošimtis visų per metus atsitinkančių Suvienytose Valstijose mirčių, kurių skaičius siekia, ką jau augščiau pažymėjau, apie 1,350,000. Be to, Suvienytose Valstijose kas met miršta žmonių da nuo sekančių priežasčių: Nuo karštligės apie 20,000; sauzudybių per metus atsitinka aplamai apie 16,000; laike gimdymų miršta, pasak statistikų, 15,000 į metus; nuo užpuolimų ir žmogžudybių miršta nuo 6 iki 7 šimtų.

Prie visko tiek turiu pridėti: Tuberkulozis yra su laikoma liga. Jei tik žmonės sanitariskiau gyventų, jei jie savo ir savo kudikių sveikatą geriau prižiūrėtų,— mažiau mirtų.

*

THE WORLDS WORKS už liepos mėn. rašo apie milijonieriaus J. P. Morgan'o politiką ir suktybes. Raštelis tuo žymus, kad jame galima pastebėti pasaulinio finansieriaus idėją ir obalsį, kurio jis taip laikėsi, kaip tarytum, vanagas vištos. Milijonieriaus obalsis buvo trumpas, suprantamas ir aiškus. Jį galima išreikšti šiais puikiais žodžiais: "Plėšk dolierius, bile tik gali!" Morgan'as šio obalsio laikėsi ir tada, kada netik bankieriams, vaizbunams, spekulatoriums, bet pačiai šaliai gresė didžiausias finansinis pavojus. Visi Suvienytųjų Valstijų finansiniai autoritetai, dar gi ir pats prezidentas nusilenkė prieš jį maldaudamas, idant jis gelbėtų šalį nuo finansinio bankruto. Tada į Marganą žiūrėta tarsi į kokią visagalį asmenį, tėvynės gelbėtoją. Niekas tada jo neklausė, kad jis išduotų visuomenei, ar nors Suvienytųjų Valstijų valdžiai atskaitą iš savo finansinės karjeros. Visi juo buvo taip užsitikėję ir laikė jį lyg kokią aukso dievaitį. Tik ilgainiui, kuomet p. Morgan'as mirė, finansieriai apsižiūrėjo, kad jo obalsis buvo: "plėšk, plėšk ir da prisimynęs plėšk!" Čia ne pro

šalį pacituoti tulas straipsnio vietas, iš kurių, rasi, aiškiau matysime mirusiojo milijonieriaus fizionomiją ir šaltakraujį pobūdį.

1907 metuose Morgan'ą laikė Suvienytų Valstijų, jei ne viso pasaulio, išgelbėtoju. Šiais metais Suvienytų Valstijų prezidentas Roosevelt'as ir bankinis komitetas kreipėsi į jį, idant jis sulaukytų įtemptiausią, iki šiol pasauliui nežinomą, piniginę paniką. P-as Morgan'as prielankiai atsakė. Jei jis, girdi, galėtų, jei jam, mat, Suvienytos Valstijos ir korporacijos pagelbėtų, tai jis, suprantama, dėsias visas savo pajegas, idant išgelbėti šalį nuo tokio da negirdėto krizio.

Pirmiausiai šalies finansieriai sukišo gurban visus finansiskus planavimus. Gi pačią Suvienytų Vals. kasą beveik pavedė Morgan'ui. Jo vardas garsėjo. Garbė nerado ribų. Visi jame matė šalies gerovę ir progresą.

Didžiosios korporacijos, bankos, kurių Morgan'as dar nekontroliavo, kuogreičiausiai stengėsi priimti jo tėvišką globą. Kurios neklausė Morgan'o geruoju, tos daug nukentėjo ir galop čypdamos pasidavė jam.

Bet žmonės tai užmiršo. 1907 m. jį garbino, kaipo šalies išgelbėtoją. 1908 m. jį laikė 1907 m. herojum. Gi 1914 m., kada jis negali lupų praverti, jam primetama, buk jis sukėlęs didžiausią ir vaizbos historijoje nežinomą suirutę-katastrofą.

Pradžioje 1907-tų metų p-ui Mellen'ui labai lengvomis išlygomis tapo įteikta francuziškais pinigais \$27,000,000. P-as Mellen'as išsireiškė, buk jam milijonai, girdi, nereikalingi esą. Morgan'as atkirto jam: "Imk tiek, kiek gali!"

Mellen'as godžiai traukė auksą New Haven'o geležkelio išdan. Jis čia turėjo viršiaus \$50,000,000 kapitalo.

Kada prasidėjo smarkiausias krizis, 1907 m., New Haven'o geležkelis galėjo skolinti pinigų Pensylvanijos, New Yorko Centraliniam geležinkeliams. Šio geležinkelio ponai, kurių priešakyje buvo Morgan'as, reguliavo visas taupomasias Connecticut'o ir Rhode Island'o bankas. Už tokį patarnavimą New Haven'o geležinkelis lupo didelius nuošimčius ir tuo privertė kitus vaizbunus jo klausyti.

P-as Morgan'as pridirbo da ir kitokių finansinių "šposų", tečiau iš savo darbų nė visuomenei, nė šalies prezidentui nė karto neišdavė atskaitos.

Morgan'as uždarydavo įvairias anglių ir kitokias kasyklas, Morgan'as išardydavo korporacijas, Morganas šelpdavo mažuosius bankierius, o engdavo ir spausdavo stambiuosius, jis išgelbėjo nuo bankruto šmėklos Moore'o ir Schley'o bankus. Bet svarbiausias dalykas yra tas, kad Morgan'as vis tai darė, idant gauti iš to atsakantį pelną, idant sustiprinti finansinę savo galę.

Tik dabar Amerikos pramonininkai suprato, kad Morganas buvo nepergalimai stambus aukso monarchas. Kaip jis norėjo, taip galėjo visos šalies pramoniją kon-

troliuoti. Nudien šnairuoja, šaukia, kad jis elgės ne-teisingai, tečiau jo negali iš kapų prikelti ir nubausti. Išmoko amerikiečiai, kad vienai ypatai nereikia suteikt daug galės.

*

THE AMERICAN REVIEW OF REVIEWS už liepos m. rašo apie kviečių auginimą ir jų derlių. Ši metų Amerikoje laukiama apie 900,000,000 bušelių kviečių. Yra tai viena pusė visame pasaulyje auginamų kviečių. Prie to, yra naujas kviečių auginimo rekordas. 137,000,000 bušelių kviečių surinks ši metų daugiau, bile kada nors pirmiau. Yra sakoma, kad ukininkai iš to labai džingiasi ir, girdi, šalies pramonija taipgi pakilsianti.

Reikia pastebėti, kad amerikiečiai rimtai užsiima kviečių auginimu. Tose valstijose, kur ukininkai augina daugiausia kviečių, yra įtaisytos tam tikros laboratorijos, kuriose išbando kviečių sėklas. Geriausias kviečių grūdus paskiria sėklai. Iš geros sėklos gauna gerą derlių. Be to jie da išbando ir žemę. Iškalno sužino, kokia žemė turi chemiškų elementų, kurie prisideda prie kviečių bujojimo. Jeigu žemei ko stokuoja, tada vartoja tam tikras trąšas. Žodžiu, Amerikos ukininkai nespėja, kad tas ir tas gal tulon vieton augs, užderės. Iš kalno padaro chemišką žemės analizą ir pasako, kas joje augs, o kas ne. Berods Lietuvos ukininkai ne tuoj to išmoks.

*

THE POPULAR SCIENCE MONTHLY už liepos mėn. prof. Conklin'as toliau rašo apie išsivystymo faktus ir faktorius. Jis čia apibudina tolimesnį gyvunų ir jų ypatybių besivystymąsi: Pirmon vieton apibriežia proto išsivystymą.

Profesorius sako, kad proto išsivystymas eina paralėliškai, ranka rankon su kuno išsivystymu. Nėra jokios abejonės, kad taip kunas, taip protas išsivystė iš pero celių. Protas ir siela profesoriui reiškia vieną ir tą patį daiktą. Štai ką jis papasakoja apie tulas hipotėzes ir sielą arba protą.

Proto arba sielos paėjimas—kalba Conklin'as—krimto protus daugelio mintintojų. Buvo tai per šimtmečius tema, apie kurią daug mąstė, daug spekuliuo lygiai filosofai ir teologai. Pirmiausia hipotėzė yra žinoma kaipo *transmigracijos* arba *metempsychozies*. Šioji doktrina gal pasiekė augščiausį tobulybės laipsnį senobinėje Rytų Indijoje. Ji čia užėmė žymią vietą Buddhisto suformuluotame tikėjime. Transmigracijos mintis radosi aigyptiečių tikėjimuose. Be to, jos užėmė žymią vietą graikų filosofų, Pytagoro ir Platono, veikaluose.

Bet ko mokinama buvo šioje metempsychoziškoje teorijoje? Šios teorijos plėtotojai tikrino, buk dievas sutvėręs nemainomą sielų skaičių. Sielos nėra panaikinamos nė sutveriamos. Kada kunas gimsta, siela, kuri kitąkart gyveno kitame kune, įeina naujai užgimusias

kunan. Šioji doktrina, pasakoja profesorius—labai nepatikusi krikščioniško tikėjimo galvoms. Jie ją iškeikė ir išvijo ten, kur pipirai auga. Katalikas Hieronymas su kitais išvystė naują mintį aple sielas. Jie priparodinėjo, buk dievas sutvėręs specialę sielą kiekvienam naujai gimusiam kunui. Katalikiškai bažnyčiai patiko šioji hipotėzė, ir ją priėmė ir jos bukliai laikėsi. Bažnyčios tarnai sakydavo ir da tuli tebesako: “Dievas įkvepia dvasią arba sielą žėdnam gimusiam kudikiui.” Rašytojai vadina šią hipotėzė *kreationizmu*. Bet, auotrą pusę vertus, tuli neužsiganėdino ir šia hipotėze bei “mokslu.” Tertullianus mokino, kad kudikių sielos yra iškilusios iš tėvų sielų. Jis mokino, kaip kudikio kunas išsivysto iš tėvų kraujo ir kuno, taip siela išsineria iš jų sielų. Šią doktriną, kuri yra žinoma traducianizmu, gynė tuli moderniškai ir progresyviškesni teologai, tečiau ilgainiui Kristaus mokslo autoritetai formališkai ir viešai iškeikė ją.

Iš šių minčių išskaitome, kad žmonės stengiasi speciale kreacija bei kitokiomis įmonėmis išsiaiškinti jiems nesuprantamus apsireiškimus, kuriems jie priduođa augštą, dievišką vertę.

Biologai evoliucionistai aiškiai mato, jog taip kunas, organai, taip protas vystosi evoliucijos keliu. Mažas kudikis neįstengia kuną, nė jo organus atsakančiai valdyti, nes jis nėra pilnai subrendęs, nėra pilname tobulume—išsivystyme. Kudikio protas lygiai yra kudikiškas. Tik ilgainiui, kudikiui beaugant, jo protas lėtai auga, tobulinasi. Kaip kuno organus tik lavindami, ilga praktika ir nepasisekimais išlaviname, išspecializuojame, taip protą ir sąmonę ir protą tik pastangomis, ilgu lavinimu, gausiu atkartojimu teišlaviname, ištobuliname. Jeigu sąmonė arba siela neitų evoliucijos keliu, tai dievas, kuomet įkvepia ją kudikiui, kartu įkvėptų ir visą išmintį, tobulumą, žinojimą, atmintį, tečiau žinome, jog taip nėra. Reiškia, viskas lėtai vystosi. Žemesnieji gyvunai eina tuo pačiu evoliucijos keliu—vystoši protas, sąmonė, atmintis bei siela, jei ją turi. Suprantama, kiek tobulas pats kunas, ir organai, tiek tobulas protas ir kitos ypatybės.

Toliau profesorius apibudina jauslumo išsivystymą. Jis ir čia remdamasis evoliucija aiškiai, rimtai ir faktiškai priparodo, jog netik gyvunai, bet ir augmenis turi jauslumo ypatybes. Jauslumas vystosi kartu su kunu. Conklin'as sako, vienceliniai augmenis ir gyvunai lenkias nuo šviesesnių saulės spindulių prie tamsesnių. Jie lygiu budu saugojasi šalčio, karščio, tulų chemiškų substancijų ir daugybės kitokių stimulų. Visi, kad ir mažiausi, netobuliausi organizmai įvairiai atsiliepia į įvairias stimuliacijas bei įvairius stimuliacijų laipsnius. Gemalo celės taip atsiliepia į spermatozoą, kaip į kitas mechaniškas arba chemiškas stimuliacijas. Kuo tik gyvunai ir augmenis tobulesni, tuo jauslesni. Ši ypatybė, lygiai kaip ir kitos, paremia evoliuciją.

Da reikia paminėti tropizmas, refleksijos ir instinktai, kuriuos profesorius žingeidžiai ir suprantamai apibudina.

Visi gemalų ir paprasčiausių organizmų atsiliepimai į erzinimus yra tropizmai; kitaip sakant, yra tai reliatyviai paprasti automatiški atsiliepimai į erzinimus. Šiuos tropizmus galima pastebėti bakterijų, protozų ir augštesnių taip gyvūnų, taip augmenių judėjime; juos lygiai galima regėti spermatozų judėjime, protoplazmų kiaušininėse ir embryoniškose celėse judėjime; tas pats tropizmas apsiroiskia, kada celės ir celių šmoteliai renkasi su tikslu sudaryti pilvą, maistinių kanalą, dirksninę sistemą ir kitus kuno organus. Žodžiu, visas vystymosi procesas, kurį akomponuoja matomi ir nematomi judėjimai, yra nuolatinis atsiliepimas į stimulus arba tropizmas. Jei atsiliepimai į įvairius erzinimus esti supinti, komplikuoti, ką pastebiamame pas žemesnius gyvūnus, juos vadinama instinktu.

Instinktas išsivysto. Vos tik gimęs, mažytis kūdikis čiulpia mamos papą, verkia ir atlieka kitokius veikimus. Suprantama, kad jis nežino, neišmano, ką dirba, tečiau veikia, tarytum nusimanydamas, kad taip reikia elgtis. Tokių arba panašių veikimų galima pastebėti netik pas kūdikius, bet lygiai ir pas kitus organizmus. Juos mokslininkai vadina instinktyviu darbu.

Da profesorius Conklin'as kalba apie atmintį, intelektą, išmintį, valią ir sąžinę. Daug vietos užimtų viską fundamentaliai išdėstyti. Manau, kad mąstantieji užsiganėdins trumpais išvedimais ir apibudinimais.

Kiekvienas sutvėrimas išvysto atmintį bandymais ir nepasisekimais. Jeigu, paveizdon, mes norime išmokti tulas eiles, tai jas toliai kartojame, kolei išmokstame. O tas atsikartoja visur—kur, kur tik norime ką išmokti. Manau, kad tolimesni pavyzdžiai, platesni komentarai bei priparodymai nereikalingi. Intelektas ir išmintis apsiroiskia, kada atmintis ganėtinai išstobulinta. Šių ypatybių nesuteikia gyvūnams viršgamtiška, nesuprantama spēka, bet jos laipsniškai ir lėtai išsivysto. Kada esti atmintis, intelektas, išmintis, tada apsiroiskia valia. Šios visos organizmo ypatybės gali būti silpnos, vos, vos matomos, gali būti stebėtinai išvystytos, tobulos. Tobulumo tegalima dasiekti nuolatinu ir įtemptu lavinimusi, tobulinimusi. Reiškia, viskas prisilaiko evoliucijos teorijos, kurios pamatu yra gemalo celės, iš kurių, laipsniškai ir lėtai, viskas išsivysto.

Sąžinė yra daug keblesnė ypatybė. Čion apsiroiskia labai komplikotas psichiškas fenomenas. Bet, nežiurint į tai, sąžinė taip pat išsivystė, kaip iškilo organizmų ypatybės bei organai. Mes kiekvienas esame buvę bejausliame stovyje. Tik ilgai, metams slenkant, lėtai išvystėme jausmus ir sąžinę. Nudien da yra žmonių, kuriems tiek tereiškia žmogų užmušti, kiek nusišpauti. Ar šie sutvėrimai neturi sąžinės? Kiekvienas atsakys, kad turi. Ji yra neišvystytame, primityviš-

kame stovyje. Tuli Sibiro tyrų gyventojai didžiuojasi, jei pasiseka keletą žmonių laimingai nugalabinti. Jie, matomai, turi sąžinę, tik ji yra užkietėjusi, neištobulinta, nesusšvelninta. Šių ypatų pageidavimai, ypatos gyvybės apkainavimas bei sąžiniškumas yra toks, kaip vilko arba kito žiaurais keturkojo žvėries. Galop prisžiurėkime patiems kudikiams. Kiekvienas iš jų neturi tokių pajautimų, švelnių jausmų, kokius jie turi suaugę bei subrendę. Sąžinė nėra koks padirbtas, nustatytas nesimainąs kuno dalykas, iš kurio kyla gailėtis, švelnumas, žmoniškumas. Ji, tam tikrose aplinkybėse, tobulinas, vystos, eina tuo pačiu evoliucijos keliu kaip ir kiekvienas kuno organas bei ypatybė. Tuli kartais klausia, ar sąžinės elementai yra gemalo celės? Profesorius Conklin'as atkerta sakydamas, galima klausti: ar vanduo randasi hidrogene ir oxygene? Bet tai neprotinga paklausa. Išteisybės, elementai, iš kurių išsivysto sąžinė, esti gemalo celėje teip, kaip ir kiti elementai, iš kurių iškyla kiti kuno organų psichiški procesai.

Profesorius užbaigia straipsnio dalį *preformacija ir epigenezimi*.

Preformacijos šalininkai tikrino, jog kuno organai randasi daigo celėje. Jie toliau pasakodavo, buk su gero mikroskopo pagelba galima, girdi, organus matyti. Da-gi jie tikėjo, kad rasės randasi gemalo celėje. Dievas sutverdamas pirmuosius tėvus, sakoma, kartu sutvėręs ir rases. Tai be papedės spēliojimas, kuris negalėjo ilgai laikyties.

Epigeneziską teoriją suformulavo anglų mokslininkas William'as Harvey. Jos šalininkai ir plėtotojai tikrino, kad organizmo organai evoliucijos keliu išsivysto iš gemalo celės. C. W. Wolff'as 1759 m. savo veik klasiškame veikalė, *Theoria Generationis*, išvilko aikštėn šios teorijos teisingumą. Dabar prasidėjo nauja epocha, kuri tiesė kelią organiškai evoliucijai. Dar Wolff'ui buvo neaišku, kaip iš vienos celės išsivysto skirtingi organai. Šias potamsiokas mintis išblaškė vėlesnieji biologai ir embriologai.

Užbaigdamas sakau, tikriems mokslininkams nėra misterijų. Jie, besiremdami tikru evoliucijos mokslu, įtikrinančiai išaiškina sunkias, dieviškai galei prirokuotas problemas—pinkles. Nors evoliucionistai, kaip teisybė, nesistengia priparodyti dievo egzistenciją, tečiau nesiremia jo autoritetiškumu. Pasak Amerikos biologo Jordan'o, evoliucija nesiremia spēliojimais, supozicijomis bei spekuliacijomis, ji remiasi egzistuojančiais ir žemės sluogsnuose atrastais faktais. Evoliucija šiandien yra pamatingiausias mokslas ir kiekvienas teisybė mylįs asmuo turi jo laikyties. Čia, nors trumpai, pakartojau profesoriaus Conklin'o mintis, kuriomis jis stengiasi išaiškinti tas kuno ypatybes, kurias, paprastai sakoma, jog dievas sutvėręs.

Alfa.

Victor Hugo.

Vertė Zemės Vaikas.

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė).

VIII.

(Tąsa).

II. Kuprius—kurčius—šleivas.

Kvazimodo nunešė Esmeraldą celėn, kuri buvo nepaliečiamoji prieglauda pasmerktųjų, išstruktųjų iš teisdarystės ir budelių rankų. Tokios prieglaudos budavo prie visų bažnyčių, prie kaikiurių rumų ir prie kitokių visuomenės įstaigų. Kartais ištisi miestai budavo tokia prieglauda, ir prasižengėlis, pasmerktas mirčiai, ramiai susilaukdavo žilo plauko aptvertoje vietoje, nedrįsdamas išėiti užu jos rubežių. Ištikrųjų tokia prieglauda buvo tai lyg ir kalėjimas.

Esmeralda jautė, kad kasžinkoki spėka neša ją augšty. Kartais jos ausį paliesdavo Kvazimodo juokas ir balsas, ir ji atmerkėdavo tuokart akis. Bet paregėjusi jo baisų veidą, žiurintį į ją, blakstienai vėl susiglaudavo, ir jai atrodė, kad ji jau pasimirusi, ir kad ją neša koki-tai baisi dvasia, per visą jos gyvenimą persekiojusi ją ant žemės.

Pagaliaus ji pajuto jau ramiai gulinti, ir kažkas atsargiai ir meiliai atriša virves, išsiėdusias į jos kuną. Sąvoka sugrižo, ir Esmeralda suprato, jog ji yra bažnyčioje. Ji atsiminė, kaip kas-tai pagriebė ją iš budelio rankų, kaip ji matė gyvu Febą, bet Febas jau jos nebe myli. Ir tas atsiminimas pripildė jos širdį tokia neap sakoma kartybe, kad ji, atsikreipdama į pasilenkusį prie jos Kvazimodą, tarė:

— Kam tamista išgelbėjai mane?

Jis žiūrėjo į ją neramus, tarytum norėdamas suprasti jos žodžius. Ji atkartoto klausimą. Tada jis pažvelgė į ją liudnai ir greitai nulėgo į šalį.

Emeralda nieko iš to viso nesuprato.

Už kelių minučių jis sugrižo ryšuliuką nešinas. Jame buvo rubai, kuriuos kažkokios geros širdies moteris paliko jai ties durimis. Dabar, pažvelgusi į save, ji pamatė esanti beveik visiškai nuoga ir nurauodo iš gėdos. Gyvenimas vėl ėmė viršų.

Atrodė, kad jos užsigėdijimas palietė ir Kvazimodą. Jis prisidengė ranka savo akį ir palengva išėjo lauk.

Ji skubinau persirengė. Tai buvo balti rubai ir toks pat nuometas: baltųjų seserų rubai.

Vos ji užbaigė rengties, kaip vėl įėjo Kvazimodo su ragažele vienoje rankoje ir su matracu kitoje. Ragažėlėje buvo valgis.

Jis padavė ją Esmeraldai, tardamas:

— Valgykit!

Paskui paskleidė ant grindų matracą ir tarė:

— Miegokite!

Tai buvo jo paties pietūs ir guolis, kuriuos jis dabar padavė čigonei.

Ji pažiūrėjo į jį, kad tarus ačių, bet negalėjo ištarti žodžio. Vargšas ištikrųjų buvo baisus. Ji nulenkė galvą ir pasikratė.

— Tamsta manęs bijaisi,—pratarė jis.—Ar ne tiesa, kad aš baisus? Tad nežiurėkite į mane, o tik klausykite. Dieną tamsta busi čionai, celėje, o naktį galėsi vaikštinėti po visą bažnyčią. Bet iš bažnyčios neišeik nė dieną, nė naktį. Kitaip—jie tamstą butinai pakars. Tamstą nužudys, o aš numirsiu!

Ji meiliai pažvelgė į jį, kad ką nors atsakius, bet jo jau nebebuvo. Ji pasiliko viena ir mąstė apie to bausuno žodžius, ištartus užkimusiu ir vienkart maloniu balsu.

Apžiūrėjo savo celę. Joje buvo šešios keturkampos pėdos. Nedidelis langelis ir duris į stogą, nuo kurio buvo galima matyti visi miesto kaminai. Liudnas reginys!

Toje valandoje, kuomet ji pasinėrė mąstymuose apie savo baisų likimą, jos rankas ir kelius palietė kažkoki gauruota galva. Ji sudrebėjo ir apsidairė. Tai buvo vargšė Džali, ir gi išstruktusi iš budelio nagų ir atsivijusi savo poniją net iki čia. Čigonė apibėrė ją bučkiais.

— O, Džali!—sušuko.—Ir aš galėjau apie tave užmiršti, apie tave, niekadosi nei valandėlės neapleidusią manęs. O, koki aš nedėkinga!

Ašaros, lyg žirniai, biro iš jos akių. O jos dvasiai nuo tų ašarų palengvėjo, tarsi jos numazgojo visa, kas ten buvo skaudaus, kartaus ir sopulingo.

Atėjo naktis. Ir ji pasirodė Esmeraldai toki graži, sidabrinėje mėnulio šviesoje, kad ji pasirižo pasivaikštinėti bažnyčios galerijoje. Ji pasijuto geriau ir lengviau, pasižiūrėjusi žemyn nuo bažnyčios stogo.

Pabudusi ryto metą, pajuto, jog ramiai miegojo per visą naktį. Tatai ją nustebino. Ji taip jau atprato nuo miego! Linksmas saulės spindulys išiveržė per langą ir užgavo jos veidą. Drauge su tuo saulės spinduliu ji pamatė ir kitą daigtą, kuris ją išgąsdino. Tai buvo vargšo Kvazimodo galva. Ji, nesijudindama, užmerkė akis, bet ir per užmerktus blakstėnus matė jo baisingą kaukę. Ir štai pasigirdo storas balsas, tykiai kalbas į ją:

— Nesibijokite! Aš esu jūsų draugas. Atėjau tik tam, kad pažiūrėjus, kaip miegate. Juk tamstai nebus nuo to blogiau,—ar ne tiesa? Juk tuokart tamstos akis yra užmerktos. O dabar aš eisiu. Galite atmerkti akis ir pažiūrėti: manęs jau nėra!

Tų žodžių tonas buvo dar graudesnis ir už pačius žodžius. Esmeralda norėjo dar į jį pažiūrėti, bet jo jau nebebuvo lange. Ji pribėgo prie lango ir pamatė nelaimingąjį kuprių, besėdintį po karnizu, pasienyje. Ji, stengdamasi nuduoti, kad jis jai nėra bjaurus, tyliai pratarė:

— Eikit šen!

Kvazimodo iš jos lupų judėjimo suprato, kad ji varo jį šalin. Pasikėlė ir, šlubuodamas, žemai nuleidęs galvą, nuėjo šalin, nedrįsdamas net pažiūrėti į jauną merginą.

— Eik-gi šen!—ji sušuko garsiai.

Bet jis negirdėjo. Tuokart ji išbėgo iš celės ir pagriebė jį už rankos. Pajutęs jos dasilytėjimą Kvazimodo sudrebėjo visu savo kunu. Pakėlė į ją pilnas maldavimo savo akis, o supratęs, kad ji šaukia jį, visas užsidegė džiaugsmu ir malone. Ji norėjo įtraukti jį vidun, bet jis pasipriešino ir sustojo ant slenksčio.

— Ne, ne,—pasakė,—pelėda neprivalo įeiti į vieverselio lizdą!

Ji su gracija atsisėdo ant savo guolio, su ožka ties kojomis. Čigonė ir kuprius per kelis akimirksnius žiūrėjo viens į kitą. Ji kas minutė vis ką nors naujo bjaurans matė jame ir jo stovyloje ir negalėjo suprasti, kaip tai žmogus gali užgimti tokia baidykle. O jo veide buvo daugybė liudėjimo ir malonės, kad net ir Esmeralda pasijuto sujudinta iš pat širdies gilumos.

— Tad tamsta liepei man sugrįžti?

Ji patvirtinančiai linkterėjo galvą.

— Deja,—tarė jis,—juk aš... kurčias.

— Vargšas!—sušuko čigonė pilnu sąjausmo balsu.

— Ar neteisybė,—sakė jis,—man dar ir tos nelaimės reikėjo. Tai baisu. O tamsta, kaip tamsta esi daili! Mano baisumas niekadose tokiu baisum neatrodė, kaip dabar greta tamstos. Tamsta—saulės spindulys, rasos lašas, paukščio giesmė! O aš—kažkas tokio baisaus, ne žmogus, nė žvėris, beformis gabalas, kaip akmuo, kurs voliojasi pakelyje ir kurį visi mindžioja. Taip, o prie to aš dar ir kurčias. Bet tamsta gali kalbėti su manim ženklais, kaip tai daro mano mokytojas. Aš iš tamstos lupų ir akių išpėsiu, ką tamsta nori pasakyti.

— Tad pasakyk gi man,—užklausė ji,—kam mane išgelbėjai?

Jis atydziai tēmijo jos lūpas ir atsakė:

— Suprantu. Tamsta klausi, kam aš tamstą išgelbėjau. Tamsta užmiršai apie tą niekšą, kurs sykį naktį bandė tamstą pagauti, apie tą nelaimingąjį, kuriam ant rytojaus tamsta padavei vandens atsigerti, užlipusi ant gėdos estrados. Lašas vandens ir sąjausmas—už tuos dalykus aš tamstai atiduosiu visą savo gyvenimą. Tamsta užmiršai tą nelaimingąjį. O jis vis-gi atsimena.

Ji klausėsi jo labai sujudusi. Varpininko akyse sužibėjo ašaros, bet nepasirodė ant veido: jis jas nurijo.

— Klausykit,—vėl atsiliepė, pergaltėjęs ašaras.—Mužu esava labai augštai. Jei žmogus nupultų nuo tos augštumos, tai jis nepasiektų žemės gyvas. Bet jei tamsta panorėtum, tad aš šokčiau žemyn nuo tos augštumos, tai tark vieną žodį, pamok vienu tiktai pirštu...

Jis pasikėlė. Čigonė jautė begalinį to nelaimingo sutvėrimo pasigailėjimą. Ji pamojo jam, kad pasiliktų.

— Ne,—atsakė jis,—aš neprivalau ilgai čia buti. Juk tamsta tik iš pasigailėjimo kalbi su manim. Aš eisiu tokion vieton, kur tamsta manęs nematysi, o aš galėsiu tamstą matyti. Taip bus geriau.

Ištraukęs iš kišenius varinį vamzdelį, pridėjo:

— O kuomet aš busiu tamstai reikalingas ir panorėsi, kad atečiau, tad sušvilpk tuo vamzdeliu ir gana. Jo garsą aš gerai girdžiu ir kaip bematant ateisiu pas tamstą.

Padėjęs vamzdelį ant grindų, skubinau nubėgo šalin.

(Seka skirsnys: "III. MOLIS IR KRIŠTOLAS.")

Metas inteligentijai susiorganizuoti.

Be vienybės niekas negyvena, nekerėja. Galime vienybę pastebėti visur-kur. Be vienybės, be atsakančio susirišimo, be santaros ir žmonės negali nieko padaryti. Pastebėtinai auga vaizba, kyla pramonija, plėtojas apšvieta ir kultura ten, kur visi bendrai dirba. Net ir poeta sako "kur du stos, visados greičiau darbą padarys." Suprantama, ko vienas negali aprėpti, nepajiegia apgalėti,—tą du lengvai nuveikia. Neišaiškinama vienybės galybė. Be jos nėra pažangos, tobulumo ir atsakančio nors ir geriausio užmanymo vykdimo. Metas mums, pažangiesiems Amerikos lietuviams, susiorganizuoti, išsidirbti programą, ir, sunėrus rankas, bendromis jėgomis remti ir vykdyti naudingus ir vertus užmanymus. Tokius užmanymus, kurie tobulintų mus pačius ir kultūrinių liaudį.

Pas kitas tautas inteligentija nėra taip pakrikusi. Atskiri profesionalai turi savąsias organizacijas; pav., randasi mokytojų susivienijimai, daktarų—medikų susivienijimai, daktarų organizacijos, jurisprudėntų draugijos, literatų kliubai, redaktorių susivienijimai, žurnalistų organizacijos, matematikų draugijos, agronomų organizacijos ir daug kitų, kurių visų čia nėra reikalo išvardinti.

Kolkas veltui mes svajotume apie įvairių profesijų draugijas, nes mes profesionalistus ant pirštų tebeskaitome. Visokių profesijų lietuviams reikėtų susiorganizuoti ir sudaryti vieną kultūringą ir stiprią draugiją, kuri kontroliuotų ir tobulintų visą mūsų, amerikiečių, kultūrinį judėjimą. Taip sakant, vestų neklaidingu keliu visą liaudį.

Net gailėtis reikia, kaip pas mus nudien bile koki, nežinomo tobulumo magisteriai pasivadina save liaudies švietėjais ir išsijuosę platina tarp žmonių savosios rūšies "apšvietą". Turėtume kaip nors kontroliuoti tokius geradarius. Gal niekur taip palaidai apšvietos neplatina, kaip čia, tarp Amerikos lietuvių. O juk už tai patį save turėtume kaltinti. Praktiškas gyvenimas parodė, kad tokia "apšvieta" sėja tarp lietuvių nesusipratimus, neapykantą ir net demoralizuoja jaunąją kartą. Idant pasekmingiau užbėgti piktui už akių, visems inteligentams reikia susiorganizuoti ir bendrai dirbti.

Trumpai kalbant, toks inteligentijos bei apšviestųjų susivienijimas štai ką galėtų nuveikti:—(1) Paruoštų tinkamų paskaitų ir jas paskleistų tarp T. M. D., L. S. S. ir S. L. A. kuopų ir dar kitų žymesnių draugijų. Šiuo savo darbu atstumtų visas "paskaitas" ir karštai net negeistinus liaudies "švietėjus". (2) Galėtų pridaboti ir kontroliuoti šioias tokias apšvietos įstai-

gas, mokyklas. Niekas šiandien jų neprižiuri, išimant, suprantama, kunigą ir, gal, tulus parapijonus. (3) Galėtų rekomenduoti mokykloms atsakančius mokytojus. Ir kas nudien žino, kam apeina datirti, koki magisteriai ar magisterės mokina, tobulina lietuvių kudikius. Šiandieną visai nenuostabu matyti mūsų mokyklose netinkamas mokymo metodas ir betvarkę. Visą tai tik inteligentija tegali pagerinti. Vienok, jeib pasekmingiau galėtume veikti, reikia mums pirmiau susiorganizuoti. (4) Tokia visų inteligentų draugija galėtų ir paruoštų mokykloms atsakančių vadovėlių. Nudien mes labai pasigendame mokykloms tekstų. Jų mums niekas ir neparuoš, jei mes patys tuo nepasirūpinsime. (5) Galėtume daryti susivažiavimus, kurinose, be specialių referatų, moksliskų demonstravimų, dar aptartume įvairias dienas paklausas. (6) Už svarbesnius referatus, šiaip manuskriptus bei moksliskus demonstravimus autoriams galėtume paskirti premijas. (7) Toks darbas, man matos, būtų labai geistinas, nes tarp inteligentų, profesionalistų ir specialistų užliepsnotų proto konkurencija. Kiekvienas stengtų save šiuo-tuo pažymėti. Tiesiog gerėtumės tokiu apsišėkimu, nes patįs progresuotume, tobulintumės ir kitus tobulintume. (8) Žodžiu, tokia draugija būtų vyriausia mūsų kultūrinio gyvenimo autoritatė.

Kadangi mūsų inteligentija išsimėčiusi į partijas, partijėles, tai paklausa: kaip galima sutverti, suorganizuoti tokią draugiją?—Visapusiai dalyką apsvarsčius, berods labai lengvu budu tai galima padaryti. Ir štai kodėl:

Mes visi nesipriešiname apšvietai, mokslui, todėl, palikę partijas, visi—tautiečiai, socialistai ir laisvamaniai—galime susieiti kruvon, idant galėtume pasekmingiau apšvietą—tyrą apšvietą—skleisti, plėtoti. Tyras mokslas juk visiems vienokis. Visi jį vienaip mato, supranta, jo vertę apkaunuoja. Tad visi, be jokio atskirio, galime sueiti tan šventnamiu, iš kurio kiltų, plėtotų tyras mokslas, skaidri apšvieta. Tokia visų inteligentų ir profesionalų draugija lai buna tuo šventnamiu, kur mes išaugtume iš partijų programų, bendrai rupintumės lietuvių kultūrinimu.

O kaip būtų malonu tokią draugiją turėti! Tada tiesiog galėtume pasidžiaugti, jog systematiškai šviečiame lietuvius.

Butų labai malonu, kad šie keli žodžiai ir propozicija nepasiliktų tyrlaukyj paleistais. Idant savaitraščiai galutinai propoziciją išvystytų ir galop prieitų prie pageidaujamo išrišimo dalykų.

Iš teisybės, vyručiai, šiaip ar taip, mes turime daug darbo, turime ir darbininkų. Berods lengvai apsidirbtume, jeigu systematiškai ir bendromis spėkomis dirbtume. Na, vyručiai, petys į petį,—pajudinkime žemę!

Zigmas Vitkauskas.

MEKSIKA.

V. K. R.

(Užbaiga).

VIII.

Demokratijos šalyse konstitucija yra laikoma lyg ir politikos biblija; tai šaltinis, iš kurio semiamą visa, kas tik rišasi su viešuoju tautos arba šalies gyvenimu. Meksikoje kitaip yra. Čia konstitucija nėra pagodojama, nė gi suprantama. Ją išnaudoja savo tikslams tie žmonės, kurie sustoja prie valstybės vairo, ir jie visokeriopais budais stengiasi taip supainioti dalykus, kad konstitucija tarnautų tikrai jų interesams, o ne visai nacijai.

Kalbant apie parlamentą, reikia pastebėti, kad demokratizmo šalyse parlamentas gamina įstatymus, kaip augščiausioji įstatymdavystės įstaiga, ir nepaiso, ar tie įstatymai ypatingai respublikos prezidentui patinka, ar ne. Jie paskelbiama žmonėms ir tol esti įstatymais, kol kitas parlamentas (kita parlamento sesija) neatmainys jų taip pat legališku keliu, kaip jie buvo pagaminti. Meksikos-gi parlamentas—tai aklas prezidento įnagis, sudarytas iš žmonių, simpatizuojančių prezidento politikai ir asmeniškiesiems jo siekiniams. Rods kartais parlamentas Meksikoje drįsta "toli" nužengti ir pradeda kritikuoti valdžios darbus, parodydamas tuomi, jog šalyje dar esanti konstitucija. Bet tuokart parlamentas buna prezidento paleidžiamas ir, jei reikalinga, šituose atvejuose panaudojama ginkluotoji spēka; atstovai buna suimti, pavesti karės teismui ir, gana tankiai, buna nužudomi.

Rinkimai Meksikoje irgi turi savotišką spalvą. Demokratijos šalyje žodyje "rinkimai" suprantamai laisvą balsuotojų pasirinkimą visoje šalyje, prie to rinkimams parupinama tam tikri įstatymai, kurie užtikrintų, jog balsavimai atliekama sąžiningai ir jog balsai suruojuojama teisingai. Meksikoje tokie rinkimai, kuriuos galėtume pavadinti teisingais, tebuvo du kartu į 60 metų: 1851 m., kuomet aprinkta prezidentu Arista, ir 1911., kuomet prezidentu likos išrinktas Madero. Meksikos politikos vadovai visiškai ignoruoja rinkimus. Diktatoriai su spēkos pagalba panaikina tokius rinkimus, arba prieš pačią rinkimų dieną slapta praneša provincijų administracijai, kad nerokuotų tų balsų, kurie bus paduoti už "neišistikimus" valdžiai, t. y. diktatoriui, žmones.

Sakoma, kad "konstitucija yra dalykas, kurio gyventojai reikalauja. Bet kas yra Meksikos gyventojai?" Rašo A. B. Hart: "Amerikos naciją lengva surasti. Joje yra anglai, danai, švedai, vokiečiai, francuzai, hispanai, airiai, velšiai, škotai, norvegai, vengrai, graikai, bulgarai, turkai ir kitokios Amerikoje gyvenančios tautos... Meksikos-gi gyventojai yra labai skirtingi; tai kruva žmogystų, kurių didesnė dalis yra atstumta nuo viešojo šalies gyvenimo, tarytum jie gyvena ne Meksi-

koje, bet ant mėnulio; socialė sistema yra tokia, kad tik viena šeimyna iš 50 turi šiek tiek įtekmės valdžioje; žmonių apšvieta yra taip sudaryta, kad penkios šeštios gyventojų dalis nemoka skaityti ir rašyti...

“...Meksikoje gyvena dabar 15,063,207 žmonės. Bet kokios rūšies yra tie 15 milijonų žmonių? Jie susideda iš kelių rūšių... Arti 1/5 dalis vadina save ispanais ir, gal buti, 1/20 dalis yra gryni ispanai, be indijonų kraujo priemaišos. Trečdalis gyventojų—tai grynai Amerikos kaulų ir kraujo; ir beveik pusė gyventojų—tai mišinys ispanų ir indijonų.

“Prie tyrųjų Meksikos indijonų priklauso ir kelios laukinių indijonų giminės, nenulenkusios dar kelių prieš užkariautojus ispanus; tai *Huichol'ai*, *Taraskas'ai*, neužaugos (pigmėjai) *Otomies'ai*, *Mixes'ai*... Mokslinčiai Starr ir Lumholtz pripažįsta juos esant doresniais ir geresniais už baltuosius ir už kreolus...”

Laukiniai indijonai visiškai nelaikoma žmonėmis politikos atžvilgiu. Taip vadinamieji civilizuo tieji indijonai yra tai *Aztec'ai*, kurių turtus ispanai sunaikino, o pačius pavertė krikščionimis. Visų pripažįstama, kad tai blaivūs, padorūs, geri ir ištikimi žmonės. Ispanai juos atskyrė nuo viešojo gyvenimo ir uždarė juos kaimuose. Rods jie dalyvavo revoliucijoje, bet paskui, ir respublikai jau įvykus, jų padėjimas nė kiek nepagerėjo.

Politiškai kalbant, Meksikoje nėra rasių ir tautų skirtumo, tačiau draugijiniai santykiai tą skirtumą turi. Meksikos grynųjų indijonų beveik neatskirtum nuo maišytojo kraujo indijonų, vienok-gi jie patįs atskiria. Kudikis, gimęs iš indijonės motinos ir baltojo tėvo, vadinama *Mestizo*. Kudikiai, gimę iš negrų ir indijonų, vadinama *chinos* ir *zambos*. Ištikrųjų-gi politikos žmonėmis, jos vadovais, jos savininkais yra baltieji žmonės, nors jų tėra tiktai viena dešimta visų gyventojų skaičiaus dalis. Tie žmonės, paeinanti iš ispanų ir paprastai vadinami *Gachupinos*, valdo visą šalį ir visus šalies turtus. Visoje respublikos historijoje jie užimdavo vyskupų sostus, teisėjų suolus, generolų vietas ir prezidentų rumus. Jie visur atstovauja Meksiką, jie “daboja” konstituciją, jie sukelia ir malšina revoliucijas.

Kitas baltųjų žmonių, taip sakant, luomas susideda iš svetimžemių, atėjusių Meksikon pastaraisiais laikais. Šitiems ateiviams, atnešusiems į Meksiką savo kapitalus, pratesusiems geležinkelius, tramvajų, telegrafo ir telefono linijas, įrengusiems įvairiausių fabrikus etc., rupi, kad jų kapitalus saugotų tvirta valdžia. Jie drauge su garsiuoju pastarųjų 30 ties metų despotu, P. Diazu, išnaudojo šalį, kiek tik norėjo ir kaip tik mokėjo.

IX.

Kaip matome iš viršiaus privestų žodžių, Meksikoj nėra geros valdžios. Geros valdžios, žmonių valdžios

nenorėjo dar vienas sluogsnis, kurs dabar jau nebeturi didelės įtekmės šalies gyvenime. Tai—dvasiškija. Bažnyčia per pastarąją šimtmečio pusę grąsino valdžiai, jei ši drįstų paliesti bažnyčios nejudinamąjį turtą. Tačiau 1870 metuose valdžia konfiskavo bažnyčios turtus, ir nuo to laiko bažnyčios politiškoji galybė sumažėjo, nors visgi užsiliko gana dar įtekinga klerikalų partija.

Nesyki pasaulis buvo nustebintas Meksikos karėvių ir valdžios žiaurumu. Nuo pirmosios revoliucijos, iškeltos prieš Ispaniją 1810 metuose, gyvuoja įstatymas, pagal kurio žėdnas, kas pakelia ranką priešais esančią valdžią, yra kaltas vyliugystės, ir bausmė už tokį prasižengimą—mirtis. Revoliucionieriai laikosi tos kruvinos teorijos sulig valdžios žmonių, šitie-gi—sulig revoliucionierių, ir pertai Meksikoje visados žmonės skerdžiama ir skerdžiama. 1836 m. Generolo Santa Anna įsakymu išžudyta daugybė belaisvių; 1846 m. išžudyta nemaža sužeistųjų karėje Suvien. Valstijų karėvių.

Beveik visų tikima, kad ir dabartinis prezidentas-diktatorius Huerta priėjo prie prezidento vietos tiktai tuo kruvinu keliu, nužudydamas buvusįjį prezidentą Madero.

Kitas bausis dalykas Meksikoje—tai nelaisvė, bjaurėsnė dar už pačią vergiją. Systemas yra labai paprastas. Pavyzdžiui, kaimietis ar darbininkas išiskolina bikam ir negali atiduoti skolos; tada skolintojas lieka visu jo savininku, iki nebus jam sugrąžinta skola. Tokiu budu skolintojas pristato skolininką prie darbo savo naudai ir, žinoma, taip rupinasi dalykus pakreipti, kad niekadoms negalėtų išsimokėti. Vienas Amerikos žurnalistas pasakoja matęs gabenamus tokion vergijon vyrus, moteris ir kudlkius į nesveiką šalį, kur jie nuo persidirbimo, nesveiko klimato ir menko užlaikymo (skolintojo lėšomis) gana greitai turėjo išmirti.

Diaz'o politika buvo tokia, kad visame pasaulyje jisai įgijo “tvirto valstybės vyro” reputaciją. Meksikos prezidentas skiria visus augštuosius ir žemuosius šalies valdininkus. Diaz'as, pasinaudodamas ta teise, skyrė tokius žmones, kuriais galėjo pasitikėti. Be to jis suorganizavo kaimų policiją, kurion sukvietė baisiausius mušeikas ir banditus; jie, gaudami iš valdžios algą, pasidarė visai ištikimais jos tarnais. Tokiu budu Diaz'as užtikrino sau 30 metų ramaus, sulyginamai kalbant, viešpatavimo. Bet ir jo apgalvotas politikos planas turėjo pulti. Kirsdamas neištikimųjų piliečių galvas, jis užmiršo, kad gyvais likusieji turi liežuvius, kurie gali prabilti apie savo teises, apie žmonių teises, apie šalies konstituciją. Pagaliau ir pasirodė, kad “dručiausis” vyras likosi silpnu, kuomet jo žmonės sukilo. Jiems sukilus puolė visa šalis, svetimžemių kapitalistų kapitalai atsidadurė pavojuje.

Dabar Meksikoje kuodidžiausi suirutė ir iš visos valstybės mašinėrijos yra veiklus tiktai vienas, tai skolinimo departamentas. 1824 metais naujoji respublika

buvo užsitraukusi vidujinės paskolos 16 milijonų dolarių. Nuošimčius respublika mokėjo (po 5%) tiktai per 3 metus, ikišiol nesugrąžinta nė skolos, nė nuošimčių. Dabar Meksika turi skolų į 200 milijonų dolarių. Ir kolkas nėra vilties, kad tos skolos bus kada-nors sumokėtos, jei Meksikos politika nepersikeis iš-pat pamatų.

Meksikos mokyklos ir gi nedaug gero lemia ateičiai. Ispanų mokyklų yra visai nedaug ir tos pačios yra biedinos. Sulyginus su Suvien. Valstijomis, Meksikoje lanko mokyklas tiktai nedidelė vaikų dalis. Liaudies mokykla yra taip blogai pastatyta, kad Suv. Valstijų liaudies mokyklų (public schools) programa ir pačius Meksikos mokyklų mokytojus galėtų daug ko pamokinti.

X.

Meksika yra labai turtinga šalis, bet Meksikos gyventojai yra labai biedini. Humboldt'as pavadino Meksiką "viso pasaulio turtų sandėliu," o prie tų turtų negali prieiti patis tos turtingos šalies gyventojai. Šalis priklauso svetimžemiams kapitalistams ir tankiausiai tie kapitalistai patįs Meksikos nėra matę. Taigi meksikiečiai gali sau savoje tėvynėje kariauti ir kelti revoliucijas, ir jie tuo negali užkenkti savo nuosavybei, o tik svetimai. Jų-gi pačių nuosavybė,—ypač indijonų ir kreolų—tai viena pora kelinių, medvilniniai marškiniai, blanket'as (plėdas, apsiaustalas) ant pečių, didelė šiaudinė skrybėlė ir... keletas pusnuogių kudikių. Koks jų yra skaitlius—ir valdžia nesuseka teisingai; jie visi yra illiteratai, o tokių Meksikoje priskaitoma arti 10,000,000 (iš 15,000,000 visų gyventojų), taigi ir tokių beturčių skaičius nėra mažesnis.

Ant kiekvieno žingsnio meksikietis susiduria su svetimos šalies kapitalistu. Geležinkeliai yra amerikiečių savastis, dideliuose miestuose tramvajai priklauso Suvien. Valstijų kapitalistams; miestams elektrą ir gazą duoda svetimtaučių kapitalai. Kerosiną jam pristato Suvien. Valstijų arba Anglijos kapitalistas. Bankai yra svetimtaučių francuzų rankose. Didesnės krautuvės priklauso francuzams pirkliais, ispanams ir vokiečiams. Pastaraisiais laikais buvusioji Meksikos industrialė poroda paaiškino, kad daugiausia meksikiečiams priklauso namai, žemė, galvijai, bravarai, distiliarnės ir mažos krautuvėlės.

Svetimtaučiai valdo didžiausius turtus. Del pavyzdžio paimsime kad ir tą industrijos šaką, kuria remiasi Meksika, tai yra kalnakasytė. Į kasyklų industriją, kaip parodo "Mexican Year Book", įdėta išviso 647,000,000 dolarių; iš tos sumos amerikiečiams, t. y. Suvien. Valstijų kapitalistams, priklauso 500,000,000 dol., anglams—87,000,000 dol. ir Meksikos gyventojams—tiktai 29,000,000 dol.

Tokioje tad šalyje sumišimai verda ir verda nuo šimto metų. Tuose sumišimuose pasinaudoja didieji

avanturistai ir kapitalistai, o patsai meksikietis, lyg užburtame rate budamas, neranda ir, pagaliaus visai neįieško išėjimo.

XI.

Meksika padalinama į dvi dali pagal gyventojų kultūrinio ir ekonominio stovio. Pietinėje Meksikoje dar ir šiandien galima užėti pasidalinimą į kastas. Čia draugija, t. y. visuomenė yra pasidalinus į dvi dali: neskaitlingoji mažuma aristokratų, žemės savininkų, ir labai skaitlinga didžiuma bemokslų, nemokančių nei skaityti ir rašyti, taip vadinamų "peonų", Kortezo laikų indijonų ainiai. Čia didesnė gyventojų dalis yra tamsi, neturtinga ir nekulturinga. Čia gyvenantiems žmonėms žemė ir dabar dar esanti paplokščia, saulė jiems ištikrųjų teka ir nusileidžia, žvaigždės jų supratime—tai įkalinėtos į dangaus skliausmą žibančios vinys. Pasitaikius progai, jie prisideda ir prie revoliucijos, nors jiems visviena, kurioje pusėje jie kariaus. Bile kariavus, tai ir viskas, bile turėjus duonos. Iš prigimimo jie yra gana ramūs ir kantriai neša kadir žiauriausios valdžios jungą.

Meksikos šiaurėje gyvena jau visai kitokie žmonės. Valstijos (gubernijos SONORA, CHIHUAHUA ir COAHILA prisiglaudžia prie Suvien. Valstijų sienos ir tų valstijų gyventojai daugeliu atžvilgių primena Suv. Valstijų gyventojus. Galima sakyti, kad tai yra pietinės Suv. Valstijų dalies tąsa, nes ir ten ir čia girdima ir ispanų kalba. Toje dalyje, taip sakant prigyja Amerikos civilizacija, įskiepyta į ispanus kolonistus. Čia atskiriama trys visuomenės sluogsniai; yra nedidelis skaičius "peonų", bet jie greitai progresuoja, siunčia savo vaikus į mokyklas, gyvena namuose, o ne iš dumblo sulipdytose grėčiose, kaip pietinės Meksikos "peonai". Tankiai jie virsta tikrais uktvėriais, ne syki—gerais amatninkais, pirkliais. Kitaip sakant, palengva jie pavirsta "viduriniuju sluogsniumi". Turtingesnieji žmonės savo vaikus siunčia į Suvien. Valstijų mokyklas.

* * *

Revoliucija užvirė šiaurės Meksikoje; ji turi savo pamatą ir tikslą. Patsai tos revoliucijos pamatas, arba pamatinė jos priežastis, yra ta pati, koki buvo ir senovės Romoje brolių Grakchų gadynėje: valstiečiai reikalauja sau žemės.

Tos naujos civilizuotos šiaurės Meksikos atstovu buvo Francisco Madero, turtingas, gerai išlavintas, teisingas ir prie idealizmo palinkęs žmogus. Pietų-gi Meksiką atstovauja Huerta, žiaurus, neištobulintų jausmų, nepripažįstąs kitokios teisės, kaip tik spėkos teisė.

1894 tų metų įstatymais Diaz'as permainė žemės valdymo tvarką Meksikoje. Daugybė mažesnių žemės savininkų, negalėdami prirodyti, koku būdu jie likos žemės savininkais,—kas iš jų pareikalauta, naują sistemą įvedant,—neteko nuosavybės, ir jų žemę užvaldė turtingi žemės savininkai—dvarininkai. Pietų Meksi-

koje, kur, galima sakyti; užsiliko lyg ir feudalizmas, šis dalykas nesukėlė didelių komplikacijų. Šiaurėje-gi vidutinis luomas labai skaudžiai atjautė Diaz'o įvestąją reformą. Madero pirmas pakėlė balsą, užtardamas nuskriaustuosius smulkiosios žemės savininkus. Savo raštuose ir politišku reformų programe jis kritikavo Diaz'o régime'ą. Pagaliaus 1910 metuose prisidėjo prie Pascual'o Orozco suorganizuotos revoliucionierių kuopos Chihuahua kalnuose. Su nusilpnėjusia savo armija Diaz'as negalėjo laimėti revoliucijoje, ir spalių mėnespje 1911 metų Madero aprinkta Meksikos prezidentu.

Tuo laiku jau visur buvo aprimę, tik pietinėje Meksikoje senosios, Diaz'o, tvarkos palaikytojai, Zapatos vedami, kovojo prieš naująją Madero's tvarką. Madero kariumenėje buvo generolu ir dabartinis prezidentas, tuo metu generolas Victoriano Huerta. Madero bandė papirkti sukilėlių vadovus, bet nepasisėkė. Tatai prisidėjo prieš jų spėką pastatyti savąją, ką Madero ir padarė, pasiuntęs prieš senosios tvarkos palaikytojus kariumenę po Huertos vadovyste. Tuokart Victoriano Huerta buvo vienas iš pažangiųjų armijos oficerių. Jis gimė iš indijonų tėvų 1853 metuose; kariumenėje atsižymėjo, kaip to topografas ir geras Meksikos kareivijos organizatorius.

Huerta gavo po savo vadovyste 8,000 kareivių ir 20 tranktuvų (kanuolių) ir apie 7,500 liuosnorių. Madero taip rupinosi ta Huertai pavesta kariumene ir pačios karės bėgiu, kad darė visa, kad užtikrinus laimėjimą. Tos mažos armijos užlaikymas karės metu apsiėjo 175,000 dol. kasdiena. Huertai sekėsi. Bet netrukus jis pasijuto turįs rankose įnagį angštesniam iškilimui. Viename šiaip sau ginče, iškilusiame tarp jo kareivių, jis suareštavo buvusįjį banditą Villą, kuriam liepė nukirsti galvą, apkaltinęs jį nepaklusnume, vagystėje, banditizme. Jį išgelbėjo Emilio Madero, prezidento brolis, nusiuntęs jį į Mexico miestą, į kalėjimą. Dabar tasai Villa, drauge su Carranza, veda šiaurės Meksikos revoliuciją priešais Huertą.

1912 metų pabaigoje Huerta beveik ir "pabaigė" malšinti revoliuciją, t. y. pietinės Meksikos sumišimus. Tuo laiku daugiur kalbėta, kad Huerta rengiasi pasukti jienas ir surengti sukilimą priešais Maderą. Šis, nujutęs tai, pašaukė generolą į Mexico Miestą. Čia jis apsirgo akimis ir pasitraukė gydimuisi.

Vasario 8 d. 1913 m. Mexico mieste iškilo taip vadinamasai Diaz-Reyes'o sumišimas. Tą dieną nužudyta prezidentas Madero ir vice-prezidentas Suarez, ir Huerta likos išrinktas į prezidentus-diktatorius. Huertą parėmė visi tie, kas bijojosi Maderos politikos, kas nenorėjo, kad Madero išnaikintų Meksikoje vergiją. Šitokius rėmėjus Huerta turėjo pietinėje Meksikoje. Užtai Šiaurės Meksikos gyventojai, matydami, kad Madero buvo jų planų vykintojas ir didis politikos vyras, jaus-

dami, kad jo krauje nusimazgojo rankas Huerta, sukilo prieš jį ir tas sukilimas nėra ikišiol dar užsibaigęs.

XII.

Revoliucionieriai, sukilę priešais Huertą, pasivadino konstitucionalistais, t. y. jie stojo šalies konstitucijos pusėje; Huertos šalininkai vadinama federalistais, federalės valdžios šalininkais.

Federalė kariumenė yra kurkas geriau aprupinta, vienok nieko negali padaryti revoliucionieriams. Ton kariumenėn imama žemiausių sluogsnų žmonės (daugiausia jų iš pietų Meksikos); didžiuma jų imasi į karę savo moteris, kad jos gamintų valgi, apskalbtų etc.; jos vadinama "soldaderas"; be visų darbų, kuriuos jos atlieka abaze, jų pareiga yra taip-gi nešti ant savo pečių ir vyrų amuniciją ir rupinties surasti maistą kareiviams ir sau. Tokios aplinkybės pririša federalistus prie geležinkelių. Konstitucionalistų kariumenė yra sutvarkyta labjaus moderniška; jie nesiima karėn moterų, turi tinkamus vežimus amunicijai gabenti, turi taip vadinamus "paymasters" (intendantus) ir gana gerai apginkluotus kareivius. Svarbiausie federalistų vadovai — Orozco, Salazar, Ojeda. Konstitucionalistus veda Villa, Sonora, Jesus Carranza. Pastaruose laikuose labiausiai atsižymėjo Villa ir jam simpatizuoja visi, kas simpatizuoja revoliucijai. Pietinėje Meksikoje gana didelį triukšmą kelia avanturistas Zapata.

Revoliucijoje, nors ją iškėlė šiaurė, kuri, kaip minėjome, yra jau tulą civilizacijos laipsnį pasiekusi, atsi-kartoja baisios ir neįtikėtinos žiaurumo scenos. Pavyzdžiui Carranza liepdavo žudyti sužeistuosius mušyje priešų kareivius, kas nėra praktikuojama jokioje civilizuotoje šalyje.

Suvenytos Valstijos vis dar nesikišo į Meksikos suirutę. Pastaraisiais laikais prezidentas Wilson'as vienval reikalavo, kad Huerta rezignuotų, bet šis visiškai nemano paklaustyti. Pagaliaus Suv. Valstijos atidarė sieną gabenimui į Meksiką ginklų revoliucionieriams.

Konstitucionalistų atstovai Suv. Valstijose dideliais transportais gabena Meksikon ginklus. Pinigus tam tikslui gauna daugiausia iš Villos, o jis konfiskuoja lobius turčių, nenorinčių pasipriešinti Huertos régi me'ui. Wilson'o įsakymas atidaryti sieną sukėlė tarp konstitucionalistų tikrą entuziazmą. Vieno korespondento iš Meksikos (Juarez) rašoma, kad "prezidentas Wilsonas yra ištikrųjų didis pasaulio žmogus. Visi Meksikiečiai mylės jį, ir mes žiurėsime į Suv. Valstijas, kaip į mūsų draugą, nesa jos pasielgė su mumis teisingai."

Prezidentas Taft'as buvo uždraudęs gabenti ginklus iš Suvien. Valstijų į Meksiką, o Wilson'as pavilijo. Bet aplinkybės, kokios dabar viešpatauja Meksikoje, yra visiškai skirtingos nuo buvusiųjų Taft'o laikuose.

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.
Valandos: nuo 12-2 popiet: nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, BROOKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS

Providence Square, North Scranton, Pa.

H. S. ALWORTH**Attorney and Counselor at Law**

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g. 1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

VISOKIU PUIKIAUSIU GERIMU.

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtinės, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoj ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaujami kokio nors gérimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square, Scranton, Penn'a.

PADĖKITE STATYTI**TAUTOS NAMUS VILNIUJE**

Aukas priima mūsų redakcija, arba galite siųsti tiesiog į Vilnių šiuo adresu:

LIETUVIŲ MOKSLO DRAUGIJA
(Litovskoje Naučnoje Obščestvo),
Lydos gatvelė, 7, Vilnius.
Russia-Lithuania.

Tikras ir Sveikas Reikalas

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar te b'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uolumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba patikrina, kad negali prapulti nė 1 doleris tén padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.

The International College of Midwifery.

Moterims žinotina, kad Serantone pradėsime naują kursą akušerijos mokymo Rugšėjo mėn. (September) 2 d. 1914.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiaus kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mokestis išneša už mokslą \$100.00. Užmokėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna diplomą.

Mokykla yra inkorporuota Pensylvanijos valstijoje, bet diplomai yra geri visose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pigų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

LIETUVIŲ LAIKRAŠČIAI

LIETUVOJE.

“**Aušra**” — dvisavaitinis iliustruotas laikraštis, skiriamas darbo žmonėms. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap., ½ m. — 80 kap. Užsien.: met 2 rubl., ½ m. — 1 rubl.

“**Bendrija**”, kooperacijos reikalams pašvętas mėnesinis laikraštis. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap. Užsien. met. 2 rb.

“**Draugija**” — literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis. Metams — 6 rubl. Užsien.: metams 7 rubl.

“**Garnys**” — mėnesinis pajuokos laik. Metams — 1 rubl.

“**Lietuvaitė**” — mėnesinis kataliku moterų laik. Met.—2 r.

“**Lietuvių Tauta.**” — Lietuvių Mokslo Draugijos metraštis. sąsiuvinys. 1907 m. 160 pusl. 1 rubl. 50 kap. II sąsiuv. 1908 m., 151—XXXI p. 2 rb. 50 kap. III sąsiuv. 1909 m. 38 p. 1 rubl. 50 kap. IV. sąsiuv. 1910 m. 132 p. 1 r. 50 k.

“**Lietuvos Ukininkas**” — savaitinis pirmievių laikraštis su “Zemės”, “Jauno”, “Sveikatos” ir “Žibutės” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: metams — 4 rubl.

“**Lietuvos žinios**” — inteligentų pirmievių laikraštis, su “Aušrinės” ir “Mokyklos” pried. Eina tris kartus i savaitę. Metams — 3 rubl. Užsien.: 6 rubl.

“**Litwa**” — lenkiškai rašomas dvisavaitinis lietuvių laikr. Metams — 3 rubl. Užsien.: 4 rubl.

MEDICINA IR GAMTA. Vilniuje, 4 rubliai metams.

“**Rygos Garsas**” — visuomenės, politikos ir literatūros laikr. Eina du kartus i sav. Metams — 4 rubl.

“**Rygos Naujienos**” — savaitinis laikraštis. Metams — 2 r. 50 kap. Užsien.: metams — 4 rubl.

“**Šaltinis**” — krikščionių-demokratų savaitinis iliustruotas laikraštis, su “Šaltinėlo” ir “Artojo” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: 4 rubl.

“**Teatras**” eina kartą i mėnesi knygutėmis, kuriose tilpsta paringieji kaip originaliai taip ir verstiniai scenos reikalai. Kaina: metams 3 rubl.; užsien. 4 rubl.

“**Vadovas**” — mėnesinis laikr., skiriamas kunigams. Metams — 10 rubl. Užsien.: 12 rubl.

“**Vienybė**” — savaitinis laikraštis. Metams — 2 rubl.

... “**Viltis**” — visuomenės, literatūros ir politikos laikraštis (tautininkų laikr.). Eina tris kartus i savaitę. Isteigtas 1907 m. Metams — 5 rubl. Užsien.: 7 rubl.

“**Zemdirbys**” — dvisavaitinis ūkio, prekybos ir pramonijos laikr. Metams — 1 rubl. 20 kap. Užsien.: 1 rubl. 60 kap.

AMERIKOJE.

“**Darbininkų Viltis**” — savaitinis, truputi socialistiškas laikraštis. Metams — 1 dol. 50 centu.

“**Dilgėlės**” — dvisavaitinis pajuokos laikr. Metams 1 dol.

“**Draugas**” — savait. kataliku laikr. Metams — 2 doleriai. 2 dol.

“**Jaunoji Lietuva**”, 4611 So. Paulina St., Chicago, Ill.

“**Katalikas**” — savait. tautiškai-katalikiškas laikr. Metams 2 dol.

“**Keleivis**” — sav. pirmievių laikr. Metams 1 dol. 50 centu.

“**Kova**” — Lietuvių Socialistų savaitinis laikr. Metams 2 dol.

“**Laisve**” — eina dusyk i savaitę, pirmieviškas laikraštis. Kaina metams \$2.00, i užsieni \$3.00.

“**Lietuva**” — savaitinis tautiškas pirmieviškas laikraštis. Metams 2 doleriai.

“**Lietuvių žurnalas**”, mėnesinis su paveikslais laikraštis. eina Chicago, Ill. Metams 1 dol. Užsien.— 1.25c.

“**Naujienos**”, Chicago, Ill.

“**Saulė**” — eina du kartus savaitę. Truputi katalikiškas laikraštis. Metams — 2 dol. 50c.

“**Tėvynė**” — sav. tautiškai-pirm. laikr. Metams — 1 dol.

“**Vienybė Lietuvninkų**” — sav. pirmievių laikr. Metams— 2 dol.

“**Žvaigždė**” — sav. kataliku laikr. Metams — 2 dol.

“**Tarka**” — mėnesinis Satyros ir Juokų Laikraštis. Metams — \$1.00. Pusei m. — 60c.

PRANCUZIJOSJE.

“**Les Annales des Nationalités**” — Paryžiuje.

PRUSUOSE.

“**Apžvalga**” — eina iš Klaipėdos. Vienas iš tu laikr., kurie labiausia rupinas liet. reik. Prusuose. Kaina 3 mėn. — 85 pf.

“**Birutė**” — savaitinis Prūsų lietuviams gaivinti skiriamas laikraštis. Metams—Amerikoje \$1.50. Didžiojoje Lietuvoje 3 rub.

“**Konservatyvų Draugystės Laiškas**” — eina iš Prekulio 2 kartus per savaitę valdžios šelpiamas. Konservatyviškas. Metams — 2 mk 60 pf.

“**Lietuviška Ceitunga**” — eina iš Klaipėdos du kartus per savaitę Pakraip. priešingas lit. taut. judėjimui. Metams — 3 mk. 60 pf.

“**Nauja Lietuviška Ceitunga**”. Eina tris kartus per savaitę (vokiškomis raidėmis). 3 mėn. —97 pf.—1 rb.—50 centu.

“**Pakajaus Pasias**” — savaitinis maldininkų (“Mukrių”) laikr. eina iš Klaipėdos. Metams 2 mk.

“**Pagalba**” — mėnesinis tikybinis laikr. Eina iš Prekulio. Metams—1 mk.

“**Šaltinis**” —ėjo iš Tilžės kas antras menuo. V. Storostos teozofijos laikraštis.

“**Tilžės Keleivis**” — eina tris kartus per savaitę. Priešingas liet. taut. judėjimui. Metams—4 mk. 24 pf.

“**Jaunimas**” — mėnesinis laikraštis skiriamas jauniems. Metams — 2 mk.

“**LIETUVIŠKAI-VOKIŠKAS SAVAITRAŠTIS**”, skiriamas šviesesniems Lietuviams, lietuviškoj ir vokiškoj kalboj. Metams \$1.50.

ANGLIJOJE.

“**Rankpelnis**” — sav. Anglijos liet. socij. laikr. Metams — 3 rb.

Kokie tik kam patinka iš paminėtų laikraščių galima užsirašyti “Laisvosios Minties” administracijoje po šiuo adresu:

Laisvamųjų laikraščių kitose kalbose.

THE TRUTH SEEKER. New York City.

SECULAR THOUGHT (mėnesinis). Toronto, Canada.

FREIDENKER. Milwaukee.

SVOJAN (mėnesinis) Chicago.

DENNICE NOVOMVEKU. Cleveland, O.

LAISVOJI MINTIS

1419 N. Main Ave,

SCRANTON, PA.